

ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΕΛΙΑΜΕΠ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(ΕΛΙΑΜΕΠ)

18.

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:
ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΔΙΑΣ

Δημήτρης Μπουρίκος

Υπ. Διδάκτορας

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Εισαγωγή

Η ταχεία ανάπτυξη και διεύρυνση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και οι νέες προκλήσεις που αυτή αντιμετωπίζει λόγω της διεθνοποίησης των οικονομιών και των αγορών εργασίας έχουν αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία στην ημερήσια διάταξη της Επιτροπής Εκπαίδευσης του ΟΟΣΑ. Η τελευταία εγκαινίασε μία διαδικασία θεματικής ανασκόπησης των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, διαδικασία στην οποία συμμετέχουν 24 χώρες μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα¹, η οποία δεν έχει ακόμα καταθέσει αντίστοιχη έκθεση.

Ο βασικός στόχος της θεματικής ανασκόπησης του ΟΟΣΑ είναι η ανάδειξη δημόσιων πολιτικών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που βοηθούν τις χώρες στην επίτευξη των οικονομικών και κοινωνικών στόχων τους. Οι κοινωνικοί και οικονομικοί στόχοι των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η βιωσιμότητα, η θεσμική και οργανωτική διασφάλιση της ποιότητας των ΑΕΙ-ΤΕΙ, η κινητοποίηση των απαραίτητων πόρων και η αποτελεσματική διακυβέρνησή τους αποτελούν τα βασικά ερωτήματα της ανασκόπησης.

Η ανασκόπηση γίνεται στη βάση κοινής μεθοδολογίας και περιλαμβάνει μία έκθεση για κάθε συμμετέχον κράτος από τις δικές του υπηρεσίες, η οποία αποτελεί το βασικό υλικό της αξιολόγησης ομάδων του ΟΟΣΑ. Η όλη διαδικασία υπολογίζεται να ολοκληρωθεί μέχρι τα τέλη του 2007 με τη δημοσίευση μίας συγκριτικής έκθεσης για τα επιμέρους συστήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μέχρι σήμερα έχουν καταθέσει εκθέσεις οι εξής χώρες: Τσεχία, Φιλανδία, Ισλανδία, Νέα Ζηλανδία και Νορβηγία.

Στο παρόν κείμενο παρουσιάζεται συνοπτικά η έκθεση για το φιλανδικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που εκπόνησε το Υπουργείο Παιδείας της Φιλανδίας (www.minedu.fi). Η έκθεση αυτή κατατέθηκε τον Δεκέμβριο του 2005 (Ministry of Education / Finland, 2005, *OECD thematic review of tertiary education. Country background report for Finland*) και τα περιεχόμενά της παρουσιάζονται στις ενότητες που ακολουθούν.

¹ Βλέπε αναλυτικότερα: www.oecd.org (topics: education).

2. Περιεχόμενα της έκθεσης

Η παρούσα έκθεση του Υπουργείου Παιδείας της Φιλανδίας για το σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσής της αρθρώνεται σε έντεκα κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο (σ. 12-15) αφορά την περιγραφή του εθνικού πλαισίου εντός του οποίου συζητείται η μεταρρύθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (οικονομικές δομές, πληθυσμιακή και δημογραφική κατάσταση). Το δεύτερο κεφάλαιο (σ. 16-25) ασχολείται με την περιγραφή του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των βασικών παραμέτρων του (ανάπτυξη συστήματος, σπουδές, απασχόληση αποφοίτων, διδάσκοντες, διεθνής κινητικότητα, έρευνα και ανάπτυξη). Το τρίτο κεφάλαιο (σ. 26-33) ασχολείται πιο αναλυτικά με τη διασύνδεση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας. Το τέταρτο κεφάλαιο (σ. 34-40) αναφέρεται στον περιφερειακό ρόλο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (αποκέντρωση του συστήματος και περιφερειακή ανάπτυξη). Το πέμπτο κεφάλαιο (σ. 41-47) αναφέρεται στο ρόλο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην έρευνα και την καινοτομία (χρηματοδοτικοί πόροι, ανθρώπινο δυναμικό, ποιοτική διασφάλιση, συνεργασία με επιχειρήσεις).

Το έκτο κεφάλαιο (σ. 48-57) ασχολείται με την επίτευξη της ισότητας μέσω της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (κοινωνική διάσταση, περιφερειακή διάσταση, διάσταση φύλου, πρόσβαση και καθυστερημένη πρόσβαση). Το έβδομο κεφάλαιο (σ. 58-70) καταπιάνεται με το χρηματοδοτικό πλαίσιο (θεσμικοί πόροι, οικονομική στήριξη φοιτητών, μισθοί διδασκόντων, διαχείριση οικονομικών πόρων, παρακολούθηση και αξιολόγηση). Το όγδοο κεφάλαιο (σ. 71-76) ασχολείται με το σχεδιασμό, τη διακυβέρνηση και τη ρύθμιση του συστήματος (προτεραιότητες συστήματος, βελτίωση διαχείρισης, διαφοροποίηση εντός του συστήματος, διασυνδέσεις με το υπόλοιπο εκπαιδευτικό σύστημα). Το ένατο κεφάλαιο (σ. 77-81) αφιερώνεται στη διασφάλιση της ποιότητας του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (αρμόδιοι θεσμοί, μεθοδολογία, συμμετοχή σπουδαστών και αποφοίτων, σύγκριση με διεθνή πρότυπα). Το δέκατο κεφάλαιο (σ. 82-85) ασχολείται με τη διεθνοποίηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (επίδραση της διεθνοποίησης, κινητικότητα, εργαλεία επίτευξης διεθνοποίησης). Τέλος, στο ενδέκατο κεφάλαιο (σ. 86-89) παρατίθενται τα βασικά συμπεράσματα της έκθεσης.

3. Βασικά σημεία ανά κεφάλαιο

3.1. Εθνικό πλαίσιο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

- Εθνικός στόχος είναι η βιώσιμη και ισορροπημένη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη
- Η φιλανδική οικονομία και κοινωνία προσανατολίζεται στις υπηρεσίες. Συγκεκριμένα στην επέκταση της πληροφορικής και τηλεπικοινωνιακής τεχνολογίας², στην έρευνα και την ανάπτυξη³, καθώς και στην ενίσχυση της εξωστρέφειας⁴
- Η Φιλανδία είναι μια αρκετά ομοιογενής χώρα (το 91,3% του πληθυσμού μιλά φιλανδικά)
- Μικρός αριθμός αλλοδαπών ζει στη χώρα και πολλοί λίγοι αλλοδαποί ζητούν άσυλο στη Φιλανδία
- Παρατηρείται δημογραφική γήρανση
- Υψηλό ποσοστό απασχόλησης του εργατικού δυναμικού και αυξημένων εκπαιδευτικών προσόντων όσοι εισέρχονται στην αγορά εργασίας

3.2. Περιγραφή συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

- Συγκροτείται από δύο παράλληλους άξονες: τα πανεπιστήμια και τα 'polytechnics'
- Υπάρχουν 20 πανεπιστήμια (10 με δύο ή και περισσότερες σχολές, 3 τεχνολογικά πανεπιστήμια, 3 σχολές οικονομίας και διοίκησης επιχειρήσεων, 4 ακαδημίες τεχνών). Επίσης, πανεπιστημιακή εκπαίδευση παρέχεται και από την στρατιωτική ακαδημία. Τα 'polytechnics' είναι 20.
- Βασικοί νόμοι: Universities Act (1997). Η αποστολή των πανεπιστημίων είναι: προώθηση της έρευνας, επιστημονική και καλλιτεχνική εκπαίδευση,

² Ο ένας στους δέκα εργαζόμενους απασχολείται στον τομέα της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών.

³ Η έρευνα και η ανάπτυξη αντιπροσωπεύει το 3,5% του ΑΕθνΠ (στοιχεία 2004).

⁴ Οι εξαγωγές αντιπροσωπεύουν το 42% του ΑΕΠ (στοιχεία 2001).

άνωτατη εκπαίδευση στη βάση της έρευνας και προσφορά υπηρεσιών στη χώρα και την ανθρωπότητα.

- Polytechnics Act. Η αποστολή τους είναι: επαγγελματική εκπαίδευση, υποστήριξη επαγγελματικής ανάπτυξης, εφαρμοσμένη έρευνα και υποστήριξη περιφερειακής ανάπτυξης.
- 1640 (1828)-1950: Οικοδόμηση πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, 1950-1989: Επέκταση συστήματος περιφερειακά και ίδρυση των 'polytechnics', 1990-: αμφισβήτηση της περαιτέρω ανάπτυξης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έμφαση στην αναδιοργάνωση και την ποιότητα
- Ποσοστό εγκατάλειψης πανεπιστημιακών σπουδών: 6,7% (χαμηλότερο στην ιατρική και μεγαλύτερο στη φυσική αγωγή)
- Ανεργία: 3,7% (2001)
- Προσωπικό: αύξηση των μερικά απασχολούμενων και των εξωτερικά χρηματοδοτούμενων διδασκόντων, καθώς και πίεση για αναμόρφωση μισθολογίου μόνιμου προσωπικού
- Αναλογία φοιτητών / διδασκόντων: 22 / 1.
- Το 19% των φοιτητών πανεπιστημίου έχει φοιτήσει για ένα διάστημα των σπουδών του στο εξωτερικό (αντίστοιχα το 14% στα 'polytechnics')
- Το 15% των ερευνητών στα πανεπιστήμια (στοιχεία 2003) εργάστηκαν για διάστημα μεγαλύτερο των 2 εβδομάδων στο εξωτερικό
- Ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά δημόσιας χρηματοδότησης της έρευνας και ανάπτυξης (1% του ΑΕΠ) στην ΕΕ. Συνολικά, οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη αντιπροσωπεύουν στη Φιλανδία το 3,5% του ΑΕΠ (2003) με σημαντική συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (το 70%)
- Τα πανεπιστήμια χρηματοδοτούνται κυρίως από τον κρατικό προϋπολογισμό και τυγχάνουν ευρείας αυτοτέλειας. Τα 'polytechnics' χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση και τις τοπικές αρχές.
- Εξαετές Αναπτυξιακό Σχέδιο για την Εκπαίδευση και την Έρευνα (αναθεώρηση κάθε 4 χρόνια)
- Η αξιολόγηση γίνεται από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα με την υποστήριξη του Συμβουλίου Ανώτατης Εκπαίδευσης (ιδρύθηκε το 1995). Ο στρατηγικός σχεδιασμός και συντονισμός της έρευνας, της τεχνολογίας και της

καινοτομίας γίνεται από το Συμβούλιο Ερευνητικής και Τεχνολογικής Πολιτικής.

- Σημαντικό τμήμα της έρευνας στα πανεπιστήμια χρηματοδοτείται από την Ακαδημία και το Συμβούλιο Ερευνών

3.3. Τριτοβάθμια εκπαίδευση και αγορά εργασίας

- Μεγάλη παράδοση σύνδεσης πανεπιστημίων και αγοράς εργασίας
- Μέχρι το 1990, ο σχεδιασμός της παροχής εκπαίδευσης γίνεται κεντρικά από ειδική γραμματεία του Υπουργείου Παιδείας και ένα συμβούλιο (στο οποίο συμμετείχαν εκπρόσωποι του Υπουργείου Παιδείας, εκπαιδευτικών οργανισμών, κοινωνικών εταίρων, περιφερειακών διοικήσεων). Αρχές του 1990 καταργούνται οι προηγούμενοι θεσμοί (ειδική γραμματεία και συμβούλιο), και τα πανεπιστήμια αποκτούν τον πρώτο ρόλο. Η εμπειρία, ωστόσο, από την αποκέντρωση δεν ήταν θετική όσον αφορά την ποσότητα της προσφοράς. Δεδομένης και της δημογραφικής γήρανσης, έγινε πρόβλεψη για την παροχή συγκεκριμένων δεξιοτήτων στα πανεπιστήμια και τα 'polytechnics'. Υιοθετείται το Αναπτυξιακό Σχέδιο για την Εκπαίδευση και την Έρευνα 2003-2008. Ποσοτικοί στόχοι ανά βαθμίδα και επάγγελμα. Οι ραγδαίες όμως εξελίξεις στην αγορά εργασίας πιθανόν να εμποδίζουν τη βέλτιστη αντιστοιχία σπουδών και αναγκών αγοράς εργασίας.
- Επαγγελματικό προφίλ και αγορά εργασίας το 2020 (προσαρμογή σχεδιασμού σε σενάρια)
- Στόχοι σύνδεσης της εκπαιδευτικής πολιτικής και πολιτικής αγοράς εργασίας: επιτάχυνση μετάβασης στην εκπαίδευση, μείωση ποσοστού εγκατάλειψης σπουδών, μείωση ποσοστού βραδυπορούντων φοιτητών, μείωση της ηλικίας πρώτης εισόδου στην αγορά εργασίας, αύξηση ποσοστού απασχόλησης
- Οι οικονομικές διακυμάνσεις και οι οικονομικές αναδιαρθρώσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην απορρόφηση των νέων πτυχιούχων στην αγορά εργασίας. Η δυσκολία απόλυσης γηραιότερων εργαζομένων και η συρρίκνωση της δημόσιας απασχόλησης δημιουργούν σημαντικές δυσχέρειες εισόδου στην αγορά εργασίας για τους νέους εργαζόμενους

3.4. Ο περιφερειακός ρόλος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

- Έμφαση στην αλληλεγγύη υπέρ των λιγότερο αναπτυγμένων περιφερειών
- Ενίσχυση της περιφερειακής εξάπλωσης των πανεπιστημίων για την γεωγραφική εξισορρόπηση της παροχής πανεπιστημιακής εκπαίδευσης
- Τα προγράμματα των περιφερειακών συμβουλίων διατυπώνουν και προσδοκίες από τα πανεπιστήμια της περιφέρειάς τους, ωστόσο δεν έχουν κάποια σχετική αρμοδιότητα. Μελετάται από την κυβέρνηση η αποκέντρωση σχετικών αρμοδιοτήτων στις περιφέρειες
- Δεν θα επιδιωχθεί περαιτέρω περιφερειακή εξάπλωση των πανεπιστημίων. Η έμφαση δίνεται στην ενίσχυση των περιφερειακών αποτελεσμάτων των πανεπιστημίων και τη συνεργασία τους με την τοπική επιχειρηματικότητα και βιομηχανία
- Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των πανεπιστημίων. Δημιουργία δικτύων πανεπιστημίων περιοχής με ένα ‘parent university’ και τα μικρότερα (‘umbrella organization’) για την επίτευξη συνεργιών και οικονομιών κλίμακας.
- Έμφαση στη διάχυση της γνώσης από τα πανεπιστήμια. Δημιουργία ενάρετων κύκλων με την εμπλοκή ολοένα και περισσότερων δρώντων. Εξισορρόπηση της ανάγκης για διεθνή ανταγωνισμό και κάλυψη των περιφερειακών αναγκών
- Το 1/3 των διοικητικών συμβουλίων των ‘polytechnics’ πρέπει να είναι μέλη της ευρύτερης κοινότητας (π.χ., επιχειρηματίες).

3.5. Ο ρόλος της ανώτατης εκπαίδευσης στην έρευνα και την καινοτομία

- Έμφαση στην έρευνα και ανάπτυξη (βλ. δημόσια χρηματοδότηση της έρευνας ως ποσοστό του ΑΕΠ)
- Ενίσχυση των «ανταγωνιστικών» πόρων: εξωτερική χρηματοδότηση από επιχειρήσεις

- Παράδοση επιστημονικής έρευνας στα πανεπιστήμια. Πεποίθηση ότι η έρευνα αυτή συμβάλλει στην οικονομική επιτυχία της χώρας
- Πολιτική παράδοση ισότητας. Οι φοιτητές της βόρειας Karelia θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ισότιμα με τους φοιτητές στο Ελσίνκι. Αυτό εξηγεί τη χρηματοδότηση όλων των πανεπιστημίων
- Το μεγαλύτερο ποσοστό εργαζομένων στην έρευνα και την ανάπτυξη μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ
- Μικρός αριθμός αλλοδαπών ερευνητών. Ανάγκη αύξησής τους
- Ενίσχυση των μεταπτυχιακών σπουδών. Προώθηση της ελκυστικότητας της ακαδημαϊκής ερευνητικής καριέρας
- Αξιολόγηση της έρευνας από την Ακαδημία (κάθε τρία χρόνια). Συνεργασία με Υπουργείου Παιδείας. Η αξιολόγηση αυτή επηρεάζει την ανάληψη νέων ερευνητικών προγραμμάτων και τη χρηματοδότηση ερευνητικών θεμάτων (π.χ., βιοτεχνολογία)

3.6. Επίτευξη ισότητας πρόσβασης και σπουδών στην ανώτατη εκπαίδευση

- Κοινωνικοοικονομικές ανισότητες συμβάλλουν σε διαφορετικά ποσοστά συμμετοχής στην ανώτατη εκπαίδευση
- Αύξηση του ποσοστού των φοιτητών με πατέρα πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στα μεγάλα πανεπιστήμια της χώρας (Ελσίνκι).
- Ο μοναδικός αποτελεσματικός τρόπος για την αντιμετώπιση των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων στο πεδίο των εκπαιδευτικών ευκαιριών είναι η επέκταση της εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα και σε όλη τη χώρα. Παρά αυτή την επέκταση, όμως, παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στη συμμετοχή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, γεγονός ενδεικτικό της ύπαρξης μηχανισμών κοινωνικής επιλογής στο σύστημα της ανώτατης εκπαίδευσης
- Παρά τη σημαντική αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην εκπαίδευση και τα πανεπιστημιακά και ερευνητικά επαγγέλματα, παρατηρούνται ακόμα φαινόμενα ανισοτήτων. Αν και το 2003 το 60% των πτυχιούχων ήταν γυναίκες, το μερίδιο συμμετοχής των γυναικών στους νέους διδάκτορες ήταν 47% και στους καθηγητές πανεπιστημίου μόνο 31%.

3.7. Φοίτηση

- Αποκεντρωμένο σύστημα εισόδου στα πανεπιστήμια που είναι ακριβό και δυσκίνητο
- Καθυστερημένη ένταξη φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση λόγω του συστήματος εισαγωγής των πανεπιστημίων (αυξημένος ανταγωνισμός, είσοδος μόνο του ενός τρίτου της ηλικιακής ομάδας των 19 ετών)
- Δεδομένου του στόχου της αύξησης της απασχόλησης, θα πρέπει να επιδιωχθεί η όσο το δυνατόν ταχύτερη μετάβαση των υποψηφίων φοιτητών στα πανεπιστήμια και η όσο το δυνατόν γρηγορότερη αποφοίτησή τους ('fast in-fast out goal')

3.8. Χρηματοοικονομικά στοιχεία

- Προσπάθεια αναμόρφωσης του μισθολογίου των διδασκόντων με την εισαγωγή στοιχείων ανταγωνισμού
- Δεν προβλέπονται δίδακτρα για τους φοιτητές παρά μόνο για όσους προέρχονται από χώρες εκτός ΕΕ και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (EOX)⁵
- Ενίσχυση του συστήματος χρηματοδοτικής στήριξης των πιο αδύναμων φοιτητών (υποτροφίες, δάνεια με κρατική εγγύηση, ενίσχυση ενοικίου)
- Το 50% των φοιτητών στα πανεπιστήμια εργάζεται με μερική απασχόληση και δεν λαμβάνει χρηματοδοτική στήριξη
- Τα πανεπιστήμια καταρτίζουν σχέδια στόχων και επιτευγμάτων στη βάση των στρατηγικών κατευθύνσεων του Υπουργείου Παιδείας. Τα σχέδια περιλαμβάνουν ποσοτικούς και ποιοτικούς στόχους, τους αναγκαίους πόρους για την επίτευξη των στόχων, την περιγραφή των συστημάτων παρακολούθησης και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων, καθώς και την περαιτέρω ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους. Η προγραμματική περίοδος είναι τριετής.
- Η βασική χρηματοδοτική πηγή των πανεπιστημίων είναι ο κρατικός προϋπολογισμός. Οι πόροι κατανέμονται με κριτήρια όπως οι στόχοι / αποτελέσματα (π.χ., αριθμός πτυχιούχων, αριθμός διδασκόντων), η προώθηση

⁵ Στον EOX συμμετέχουν τα 25 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι εξής χώρες: Νορβηγία, Ισλανδία και Λιχτενστάιν (βλ. αναλυτικά http://ec.europa.eu/comm/external_relations/eea/index.htm).

εθνικών στόχων (π.χ., πολιτισμός, βιβλιοθήκες), η συμμετοχή σε αναπτυξιακά προγράμματα, η συμμετοχή σε ερευνητικά προγράμματα και η αξιολόγηση για τις επιδόσεις των πανεπιστημίων (‘performance-based funding’)

- Λειτουργία βάσης δεδομένων για όλες τις παραμέτρους του πανεπιστημιακού συστήματος (‘KOTA database’). Κάθε πανεπιστήμιο έχει μία οργανωτική μονάδα υπεύθυνη για την τροφοδότηση της βάσης δεδομένων με τα αναγκαία κάθε φορά στοιχεία.
- Υπάρχουν κοινές βάσεις δεδομένων των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και Υπ. Παιδείας για την παρακολούθηση της μετάβασης των αποφοίτων στην αγορά εργασίας

3.9. Αξιολόγηση του συστήματος

- Εσωτερική αξιολόγηση από τα ίδια τα πανεπιστήμια
- Εξωτερική αξιολόγηση από το Συμβούλιο Ανώτατης Εκπαίδευσης
- Αξιολόγηση ερευνητικών δραστηριοτήτων από την Ακαδημία της Φιλανδίας
- Βάσεις δεδομένων για τις παραμέτρους των συστημάτων
- Η αξιολόγηση συνδέεται ελάχιστα με τη χρηματοδότηση του συστήματος
- Εκπροσώπηση των σπουδαστών στο Συμβούλιο Ανώτατης Εκπαίδευσης (συμμετέχουν και στην αξιολόγηση)
- Επιδιώκεται η μέγιστη δημοσιότητα των αξιολογήσεων έτσι ώστε να προαχθεί μία μορφή ‘benchmarking’ και να εμπλακούν τα ιδρύματα σε μία διαδικασία ευγενούς άμιλλας

3.10. Ανάγκη ενίσχυσης της διεθνοποίησης

- Αυξημένες ανάγκες στην αγορά εργασίας λόγω γήρανσης
- Αύξηση της εθνικής και πολιτισμικής ποικιλομορφίας λόγω μεταναστών από πρώην ΕΣΣΔ
- Συμμετοχή στον ενδο-ευρωπαϊκό και παγκόσμιο ανταγωνισμό
- Αποφυγή φαινομένων ‘brain drain’
- Ενίσχυση του Κέντρου για τη διεθνή κινητικότητα και τα προγράμματα ανταλλαγών (CIMO) ως βασικού εργαλείου ενίσχυσης

της διεθνοποίησης του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
Έμφαση σε ποιοτική αναβάθμιση συστήματος

**19. ΠΕΡΙΛΗΨΗ
ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΗΣ ICAP
ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (2005)⁶**

Δημήτρης Μπουρίκος

Υπ. Διδάκτορας

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

⁶ ICAP (2005), *Τριτοβάθμια Ιδιωτική Εκπαίδευση. Κλασική μελέτη*, ICAP: Αθήνα.

1. Τι σημαίνει «ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση» στην Ελλάδα;

Περιλαμβάνονται τα εργαστήρια ελευθέρων σπουδών που συνεργάζονται με πανεπιστήμια του εξωτερικού, τα εκπαιδευτήρια μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που λειτουργούν με τη μορφή σωματείων και τα παραρτήματα ξένων πανεπιστημίων που εδρεύουν στην Ελλάδα. Επιπλέον, περιλαμβάνονται και οι σχολές μη τυπικής εκπαίδευσης όπως οι σχολές θεάτρου, χορού και κινηματογράφου. Η φοίτηση διαφοροποιείται μεταξύ προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου. Τα περισσότερα εργαστήρια ελευθέρων σπουδών είναι συγκεντρωμένα στην Αθήνα. Μεμονωμένα, όμως, εντοπίζονται και στη Θεσσαλονίκη, τη Λάρισα, το Ηράκλειο και την Πάτρα. Τα περισσότερα συνεργάζονται με πανεπιστήμια του Ην. Βασιλείου. Καταγράφονται 44 ιδιωτικά εκπαιδευτήρια τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

2. Ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση;

2.1. Θεσμικό πλαίσιο

Το ισχύον θεσμικό πλαίσιο απαγορεύει την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων (άρθρο 16 Συντάγματος 1975/1986/2001). Τα εργαστήρια ελευθέρων σπουδών δεν τελούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας⁷ και αποκτούν άδεια λειτουργίας ως επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών από το Υπουργείο Ανάπτυξης. Παρέχουν απλά κάποιες βεβαιώσεις σπουδών (όχι πτυχία), ενώ τα πτυχία χορηγούνται από τους συνεργαζόμενους φορείς τριτοβάθμιας εκπαίδευσης του εξωτερικού.

2.2. Η εξέλιξη της δημόσιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Καταγράφεται σημαντική επέκταση της δημόσιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια (πανεπιστήμια, σχολές, τμήματα, γεωγραφική διασπορά των ΑΕΙ σε όλη τη χώρα). Αύξηση παρουσίασε και ο αριθμός των υποψηφίων που έχουν

⁷ Η έρευνα αναφέρει πως το Τμήμα Ιδιωτικής Εκπαίδευσης του Υπ. Παιδείας δεν παρακολουθεί και δεν κρατά στοιχεία για τα ιδιωτικά εργαστήρια ελευθέρων σπουδών (ICAP, 2005, σ. 2).

πρόσβαση στη δημόσια τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ωστόσο, μερίδιο των επιτυχόντων υποψηφίων δεν κατάφερε να ενταχθεί στις σχολές που επιθυμεί. Τα παραπάνω εντείνουν τον ανταγωνισμό με τον τομέα της ιδιωτικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

2.3. Η οικονομική μεγέθυνση και ευημερία του πληθυσμού

Ο θετικός ρυθμός της οικονομικής μεγέθυνσης και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ αναμένεται να ενισχύσει την αύξηση της ζήτησης για ανώτατες σπουδές. Το κύρος του πτυχίου εξακολουθεί να έχει μεγάλη σημασία για την ελληνική οικογένεια.

2.4. Η δημογραφική εξέλιξη

Η δημογραφική εξέλιξη επηρεάζει μακροπρόθεσμα τον αριθμό των υποψηφίων φοιτητών. Στο βαθμό που το υπάρχον σύστημα δεν μπορεί να καλύψει τη συνολική ζήτηση και μέρος των επιτυχόντων δεν εισάγεται στη σχολή προτίμησής του, δεν θα πάψει να παρατηρείται πίεση για σπουδές σε ιδιωτικά ιδρύματα. Επίσης, ο ανταγωνισμός στην αγορά εργασίας οδηγεί ολοένα και περισσότερους υποψηφίους σε μεταπτυχιακή και διδακτορική εκπαίδευση.

3. Ποιες οι δαπάνες για την ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση;

Η ICAP υπολογίζει τους φοιτητές των ιδιωτικών τριτοβάθμιων σχολών σε 18.000 για το ακαδημαϊκό έτος 2004-2005. Τα τρία τέταρτα αυτών αφορούν προπτυχιακές σπουδές και το υπόλοιπο ένα τέταρτο μεταπτυχιακές σπουδές. Υπολογίζεται ότι οι συνολικές δαπάνες για την ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση (δίδακτρα) ανέρχονται στα εκατόν δέκα εκατομμύρια ευρώ. Το μεγαλύτερο μερίδιο της αγοράς, με απόσταση από τις άλλες επιχειρήσεις, καταλαμβάνει το Deree College με ποσοστό της τάξης του 28% των συνολικών δαπανών για δίδακτρα. Ακολουθεί ο εκπαιδευτικός οργανισμός ΑΚΤΟ με μερίδιο 10,0%-10,5%. Έπεται το New York College με μερίδιο της τάξης του 7,5%-8,0%.

4. Βασικά συμπεράσματα

- Η ίδρυση και λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων απαγορεύεται βάσει Συντάγματος.
- Ωστόσο, στην αγορά λειτουργούν εργαστήρια ελευθέρων σπουδών τα οποία συνεργάζονται με πανεπιστήμια του εξωτερικού.
- Τα εργαστήρια ελευθέρων σπουδών δεν χορηγούν πτυχία αλλά βεβαιώσεις σπουδών. Τα πτυχία χορηγούνται από τα συνεργαζόμενα πανεπιστήμια.
- Δεν έχει εφαρμοστεί ακόμα η κοινοτική οδηγία της ΕΕ για την αναγνώριση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των κατόχων των παραπάνω τίτλων σπουδών. Ωστόσο, κάποια «αναγνωρίζονται» στην αγορά (π.χ., ALBA).
- Τα δίδακτρα για το ακαδημαϊκό έτος 2004/2005 κυμαίνονται στα 3.600-7.900 ευρώ ετησίως για προπτυχιακά προγράμματα και 4.500-16.500 ευρώ για μεταπτυχιακά.
- Οι φοιτητές-πελάτες των εργαστηρίων ελευθέρων σπουδών παλαιότερα αποτελούσαν μαθητές που δεν εισήχθησαν στα δημόσια πανεπιστήμια και ΤΕΙ. Σήμερα, μεγάλο μέρος των φοιτητών είναι μαθητές που πέρασαν σε κάποια σχολή της περιφέρειας (συνήθως ΤΕΙ) και δεν επιθυμούν να μετακινηθούν στην περιφέρεια, είτε μαθητές που πέρασαν σε κάποια σχολή της οποίας το γνωστικό αντικείμενο δεν τους ικανοποιεί.
- Τα κυριότερα γνωστικά αντικείμενα που προσφέρονται είναι: διοίκηση επιχειρήσεων, οικονομικά, πληροφορική, μηχανολογία, οικονομικά, ψυχολογία, δημόσιες σχέσεις και επικοινωνία.
- Το κόστος σπουδών ενός φοιτητή στο εξωτερικό και το κόστος φοίτησης σε μία επαρχιακή πόλη είναι εφάμιλλα με τα δίδακτρα σπουδών ενός εκπαιδευτηρίου ιδιωτικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Οι προβλέψεις για τη μελλοντική πορεία του κλάδου σχετίζονται άμεσα με την στάση που θα κρατήσει η πολιτεία και η δημόσια τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επίσης, η επίλυση των προβλημάτων σχετικά με την επικύρωση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων με πτυχία της ΕΕ θα συμβάλλει στην ανάπτυξη του κλάδου.

**ΣΥΝΟΨΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΟΥ LUC SOETE, ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ**

Αικατερίνη-Ευδοκία Πετρουνάκου

Εισαγωγή

Ο Luc Soete, ειδικός σε θέματα εκπαίδευσης και έρευνας και σύμβουλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, παρουσίασε το 2005 ένα κείμενο σχετικά με την ευρωπαϊκή πολιτική για την εκπαίδευση και την έρευνα. Σύμφωνα με τον Soete, το μοτίβο που θα μπορούσε να περιγράψει καλύτερα, αυτή τη στιγμή, την επιθυμητή κατάσταση σε ό,τι αφορά την εν λόγω πολιτική είναι το εξής: *‘ενεργοποιώντας τη γνώση’* (“activating knowledge”).

Ο Soete συγκρίνει το μοτίβο αυτό με την πολιτική *‘ενεργοποιώντας την εργασία’*, η οποία έφτασε στο απόγειό της τη δεκαετία 1980-1990 και αποσκοπούσε στη μακροπρόθεσμη μείωση της ανεργίας. Οι μεταρρυθμίσεις της πολιτικής αυτής, που σχετίζονταν με το άνοιγμα στην αγορά, δεν έθεσαν σε κίνδυνο το κοινωνικό μοντέλο προστασίας το οποίο είναι χαρακτηριστικό του ευρωπαϊκού συστήματος πρόνοιας. Μάλιστα, οι χώρες οι οποίες εφάρμοσαν το σχέδιο αυτό (Αγγλία, Σκανδιναβικές χώρες, Ολλανδία), παρατήρησαν μείωση της ανεργίας και αύξηση στα ποσοστά απασχόλησης κυρίως εκείνων των κοινωνικών ομάδων που ως τότε δεν αντιπροσωπεύονταν στην αγορά εργασίας.

Ο Soete προτείνει έναν διευρυμένο ορισμό της *Γνώσης*, ο οποίος περιλαμβάνει την έρευνα, την καινοτομία, τη δια βίου μάθηση, την εκπαίδευση και τη διάδοση της γνώσης. Η ενίσχυση της γνώσης αποτελεί σημαντικό μέρος των συζητήσεων για τη μεταρρύθμιση του κοινωνικού μοντέλου της Ευρώπης.

Καθώς το εξωτερικό περιβάλλον μεταβάλλεται συνεχώς, εμείς, στην Ευρώπη (εννοεί την Ε.Ε.), δεν έχουμε άλλη επιλογή από το να αποδεχτούμε τον εκσυγχρονισμό, αποδεσμεύοντας τις πηγές επένδυσης στη Γνώση και ενεργοποιώντας την σε όλους τους τομείς της κοινωνίας. Οι επενδύσεις αυτές δεν πρέπει να αφορούν μόνο στη γεωργία και στη βιομηχανία, αλλά σε όλους τους τομείς που ενισχύουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και την ποιότητα ζωής των πολιτών: στην υγεία, στην εκπαίδευση, στις μεταφορές, στα οικονομικά και στη διοίκηση του κράτους.

Ο εκσυγχρονισμός, παράλληλα με την επένδυση στη Γνώση, θα μας δώσει τα εργαλεία, ώστε η Ευρώπη να ανταποκριθεί στις νέες εξωτερικές και εσωτερικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει:

- να παραμείνει ανταγωνιστική
- να απολαμβάνει ευημερία σε έναν κόσμο όπου άλλες χώρες, λιγότερο προηγμένες, αναπτύσσονται πλέον πολύ γρήγορα,
- να αναπτύξει την κοινωνική μας πρόνοια, ώστε περισσότεροι και όχι λιγότεροι άνθρωποι να βρίσκουν δουλειά και
- να παράσχει στις μελλοντικές γενιές το όραμα ενός καλύτερου κόσμου.

Εκπαίδευση, αγορά, κράτος πρόνοιας

Μια ενδιαφέρουσα παρατήρηση του Soete είναι ότι από όλες τις χώρες μέλη της Ε.Ε. αυτές που έχουν προετοιμαστεί καλύτερα για την επένδυση στη Γνώση είναι οι ίδιες με εκείνες που εφάρμοσαν ενεργητικές πολιτικές στην αγορά εργασίας τους (Σουηδία, Δανία και Φιλανδία). Αυτό υπονοεί ότι, εάν επιτύχουμε να προωθήσουμε τις επενδύσεις στη Γνώση, τότε θα προκύψουν μοντέλα κοινωνικής πρόνοιας ικανά να προσαρμοστούν και να επιβιώσουν μέσα στις παγκόσμιες αλλαγές του 21^{ου} αιώνα.

Στη συνέχεια του κειμένου του, ο Soete υποστηρίζει, με τη βοήθεια εμπειρικών στοιχείων, ότι συνολικά η Ευρώπη έχει αποτύχει και συνεχίζει να αποτυγχάνει στην επένδυση για ενίσχυση της Γνώσης. Το επίπεδο της επένδυσης στη Γνώση στην Ευρώπη (εννοεί την Ε.Ε.), συνολικά, είναι πολύ πιο χαμηλό από το αντίστοιχο στην Αμερική (εννοεί τις ΗΠΑ), ενώ οι κοινωνικές δαπάνες είναι σχεδόν διπλάσιες από αυτές στην Αμερική. Αυτή η κατάσταση δεν είναι μόνη αποσταθεροποιητική για την οικονομία, αλλά και άδικη για τις μελλοντικές γενιές.

Διαπιστώνει επίσης ότι έχουμε αποτύχει να επενδύσουμε στην ενεργοποίηση της Γνώσης, τόσο ως προς την ανώτατη εκπαίδευση όσο και ως προς την έρευνα σε εθνικό επίπεδο, ξεχωριστά η κάθε χώρα, καθώς και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η πλειονότητα των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων υποφέρει από έλλειψη χρηματοδότησης. Το αποτέλεσμα είναι η επένδυση της Γνώσης σε ανθρώπινο κεφάλαιο να μην έχει το υποσχόμενα αποτελέσματα.

Με οικονομικούς όρους, στην Ευρώπη η κρατική επένδυση στη Γνώση είναι συγκρίσιμη με εκείνη της Αμερικής. Η κύρια όμως διαφορά μεταξύ της Ε.Ε. και της Αμερικής βρίσκεται στην ιδιωτική επένδυση στη Γνώση. Στην Ε.Ε., με εξαίρεση τη Σουηδία, έχουμε αποτύχει να πείσουμε τις επιχειρήσεις και τους ιδιώτες να επενδύσουν στην Γνώση. Αυτή η αποτυχία φαίνεται στις ιδιωτικές επενδύσεις στην ανώτατη εκπαίδευση.

Στη συνέχεια, ο Soete περιγράφει το σύστημα που ισχύει στην Αγγλία με τα πανεπιστήμια και τα δίδακτρα. Τονίζει ότι προτεραιότητα της Ευρώπης πρέπει να γίνει η μεταρρύθμιση της ανώτατης εκπαίδευσης. Κατά τον Soete, η Ε.Ε. μπορεί να προσφέρει στην ανάπτυξη ποιοτικής εκπαίδευσης με τους εξής τρόπους:

- ενισχύοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών μελών
- ενισχύοντας τη δια βίου εκπαίδευση και
- δίνοντας στην εκπαίδευση ευρωπαϊκή διάσταση.

Έρευνα, δημόσιος τομέας, ιδιωτική πρωτοβουλία

Ο Soete συγκρίνει το επίπεδο της έρευνας την Ε.Ε. και την Αμερική, έναν τομέα όπου η διαφορά είναι τεράστια. Η Αμερική έχει φτάσει στο ιδανικό επίπεδο έρευνας συγκεντρώνοντας τους καλύτερους ερευνητές από όλον τον κόσμο και παρέχοντάς τους τον κατάλληλο εξοπλισμό (εργαστήρια, βιβλιοθήκες, κλπ). Η ανάπτυξη της έρευνας στην Ευρώπη συζητήθηκε στο πλαίσιο της «Στρατηγικής της Λισαβόνας» και υποστηρίχθηκε ένθερμα. Παρόλα αυτά, στην Ευρώπη οι ελάχιστοι πόροι που διατίθενται για την έρευνα, διαχέονται σε πάρα πολλά ιδρύματα και το αποτέλεσμα δεν είναι το επιθυμητό.

Η διάγνωση, λοιπόν, του Soete είναι η εξής: ενώ εμείς στην Ευρώπη προσπαθούμε να κρατηθούμε στα ίδια επίπεδα με την Αμερική ως προς την επένδυση δημόσιων πόρων στη Γνώση, στην ανώτατη εκπαίδευση και στην έρευνα, εν τούτοις έχουμε αποτύχει να πείσουμε τον ιδιωτικό τομέα και τα άτομα να επενδύσουν στην Γνώση.

Συνεπώς, δεν έχουμε αξιοποιήσει τα οφέλη που μπορεί να μας προσφέρει η Γνώση. Γι' αυτό η πολιτική 'ενεργοποίησης της Γνώσης' πρέπει να στοχεύσει στην δημιουργία ανταγωνισμού και στην προετοιμασία για καινοτομίες. Υπάρχουν πολλοί φορείς, διαφορετικοί σε κάθε κράτος - μέλος, πέρα από πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα (π.χ., οικονομικοί οργανισμοί, ιδιωτικές επιχειρήσεις, πολίτες) που μπορούν να βοηθήσουν στην 'εκμετάλλευσή' της Γνώσης.

Είναι σημαντικό κάθε κράτος - μέλος της Ε.Ε. να επικεντρωθεί στην 'ενεργοποίηση της Γνώσης', λαμβάνοντας υπόψη τις δικές του ιδιαιτερότητες. Πρώτα από όλα, θα πρέπει το κάθε κράτος - μέλος να στοχεύσει στην επένδυση στη Γνώση τόσο με δημόσιες χρηματοδοτήσεις όσο και με ιδιωτικές. Ο Soete προτείνει να καθιερωθούν φοροαπαλλαγές για επενδύσεις και δαπάνες των επιχειρήσεων που στοχεύουν ειδικά στην επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη. Έτσι, λοιπόν, πέρα από τη βελτίωση των εκπαιδευτικών συστημάτων κάθε κράτους - μέλους, η 'συνεργασία' δημόσιων και ιδιωτικών φορέων θα μπορούσε να καταλήξει σε διαφορετικές στρατηγικές και μέτρα πολιτικής, ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες.

Μεταρρύθμιση των πανεπιστημίων

Επιπλέον, η μεταρρύθμιση των πανεπιστημίων στην Ευρώπη πρέπει να τεθεί ως προτεραιότητα. Σήμερα τα πανεπιστήμια υποχρηματοδοτούνται και η μεταρρύθμισή τους δεν έχει προχωρήσει αρκετά. Η Διαδικασία της Μπολόνια και το σύστημα μεταφοράς μονάδων ("European Credit Transfer System") αποτελούν καλό παράδειγμα για το πώς, εθελοντικά, μπορεί να δημιουργηθεί συνεργασία μεταξύ των κρατών - μελών. Παρόλα αυτά, θα πρέπει να επικεντρωθούμε περισσότερο στον τρόπο χρηματοδότησης.

Ένας τρόπος να γίνει αυτό είναι να ειδικευτούν τα πανεπιστήμια σε συγκεκριμένους τομείς οι οποίοι θα συνδέονται με τη βιομηχανία και γενικότερα με τον ιδιωτικό τομέα. Θα δημιουργηθεί έτσι ανταγωνισμός μεταξύ των πανεπιστημίων, με αποτέλεσμα τα καλύτερα από αυτά να προσελκύουν τους καλύτερους καθηγητές και φοιτητές. Αφήνοντας λοιπόν το κάθε πανεπιστήμιο να υιοθετήσει άλλο προσανατολισμό, θα μπορούσαμε να συγκεντρώσουμε όλους τους πόρους στην παραγωγή επιθυμητών συγκεκριμένων αποτελεσμάτων.

Σήμερα, υπάρχουν προβλήματα στρατηγικής και πολιτικής τα οποία μπορούν να λυθούν ευκολότερα αν επιτρέψουμε σε ιδιωτικούς φορείς να επενδύσουν. Τα επιχειρηματικά μοντέλα των πανεπιστημίων πρέπει να αλλάξουν και πρέπει να υιοθετηθεί μια πολιτική διδάκτρων παρόμοια με αυτή που ακολουθεί το Ηνωμένο Βασίλειο. Έτσι προοδευτικά θα επιβληθούν τιμές 'αγοράς', φροντίζοντας, ταυτόχρονα, να αποφευχθούν καταστάσεις όπου η ανώτατη εκπαίδευση θα κατέληγε να είναι απρόσιτη στους φοιτητές χαμηλότερων και μεσαίων εισοδηματικών στρωμάτων. Το ιδεώδες για να υποστηριχθούν ταλαντούχοι φοιτητές με χαμηλό

εισόδημα είναι να υπάρξει για αυτούς εκπαιδευτική πολιτική βασισμένη σε υποτροφίες και δάνεια.

Τελευταία πρόταση του Soete είναι να σταματήσουμε να σκεφτόμαστε 'Ευρωκεντρικά' ("Eurocentric"). Σήμερα δεν μπορεί να 'σταθεί' καμία έρευνα που είναι - με γεωγραφικούς όρους - περιορισμένη. Πρέπει να κατευθύνουμε τις έρευνες και τη Γνώση και εκτός της Ευρώπης, ώστε να δημιουργηθούν κοινές βάσεις και να διαδοθεί η τεχνολογία και σε χώρες εκτός της Ε.Ε.

Είναι βέβαιο ότι η Ε.Ε. πολύ δύσκολα μπορεί να επιτύχει αυτή τη μεταρρύθμιση γιατί πάντα έχει σαν προτεραιότητα την κοινωνική πρόνοια. Πρέπει όμως να πεισθούν οι ευρωπαίοι πολίτες ότι ο καλύτερος τρόπος κοινωνικής 'ασφάλισης' είναι η δημιουργία νέων δεξιοτήτων μέσω της επένδυσης στη Γνώση.

(Περίληψη: Β. Πετρουνάκου
Επιμέλεια: Δ.Α. Σωτηρόπουλος)

21.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Περιλαμβάνονται επιστημονικά άρθρα και βιβλία, συλλογή δημοσιευμάτων του Τύπου, κατάλογος εκθέσεων οργανισμών και νόμων και κατάλογος ιστοσελίδων για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Η βιβλιογραφία συντάχθηκε από την Ανδρονίκη Σωτηροπούλου, βιβλιοθηκονόμο, πτυχιούχο βιβλιοθηκονομίας ΤΕΙ Αθηνών, με τη βοήθεια των Σοφίας Αποστόλη (M.Sc., University of Bristol) και Αικατερίνης-Ευδοκίας Πετρουνάκου (M.Sc University of Edinburgh, υποψήφιας διδάκτορος του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

(Περιλαμβάνονται και πηγές που δεν χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα του ΕΛΙΑΜΕΠ)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Anderson L., Μαλικιώση – Λοΐζου Μ., *Προσωπικότητα και στάσεις των φοιτητών των ελληνικών ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 1980.
- Anweiler O., *Εκπαιδευτικά συστήματα στην Ευρώπη: δομή και προβλήματα ανάπτυξης της εκπαίδευσης*. Μετάφρ. Θωϊδής. Ι. Δημ. Θεσσαλονίκη, Κυριακίδη Αφοί, 2003.
- Bourdieu P., Charle C., Lacroix B., κ.α. *Επείγουσες διαγνώσεις και θεραπείες για ένα πανεπιστήμιο σε κατάσταση κινδύνου*. Μετάφρ. Διαμαντάκου Κ. [χ.τ.], Πατάκης, 2004.
- Guy H., *Η σπουδαιότητα της διακήρυξης της Μπολόνια - ο τεχνολογικός τομέας στα μετά-Μπολόνια σενάρια*, Συνέδριο EURASHE, Χανιά, Κρήτη, Ελλάδα, 25-27 Μαΐου 2000.
- Αθανασιάδης Χ., Πατραμάνης Α. (επιμ.), *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και εκπαιδευτικοί*, [χ.τ.], Κλαδικό Εκπαιδευτικό Ινστιτούτο, ΙΝΕ – ΓΣΕΕ, [χ.χ.].
- Αθανασίου Α. Λ., *Η εκπαίδευση ως τομέας οικονομικής δραστηριότητας: μέγεθος – εισροές – εκροές – λειτουργικά χαρακτηριστικά - φορείς*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1978.
- Αθανασούλη Κ., Τσιώλας Γ., *Χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας των διπλωματούχων μηχανικών και τάσεις στις άλλες χώρες*, Αθήνα, ΠΑΕΠ, 2003.
- Αλαμάνης Θ., *Η ιδιωτικοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα: συμβολή στη μελέτη της 5εδ. 1 και 8 εδ. 2 άρθρων 16 του συντάγματος 1975/1986*, Αθήνα- Κομοτηνή, Σάκκουλας, 1989.
- Ασημακοπούλου Δ. (επιμ.), *Επιστημονική έρευνα και πανεπιστήμιο: Ελλάδα και Ευρώπη*, Αθήνα, Παρατηρητής, 1981.
- Βενιζέλος Ε., *Ο νόμος πλαίσιο για τα ΑΕΙ: ο κοινός νομοθέτης και το άρθρο 16 του Συντάγματος*, [χ.τ.], Παρατηρητής, 1982.
- Βοσκός Α., Κοντός Π., *Το πανεπιστήμιο Αθηνών και η Κύπρος*, Αθήνα, Πανεπιστήμιο Αθηνών, 1989.
- Γιάνναρης Γ., *Φοιτητικά κινήματα και ελληνική παιδεία*, Αθήνα, Το ποντίκι, 1993.
- ΓΠΑ / Γραφείο Διασύνδεσης, *Διερεύνηση των χαρακτηριστικών της αγοράς εργασίας στο γεωργικό τομέα*, Αθήνα, Στατιστικοί Πίνακες ΓΠΑ, 2002.
- ΓΠΑ / Γραφείο Διασύνδεσης, *Υφιστάμενη κατάσταση για την απασχόληση των αποφοίτων του ΓΠΑ*, Αθήνα, Στατιστικοί Πίνακες ΓΠΑ, 2002.
- Γράβαρης Δ. Ν., Παπαδάκης Ν., *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική*, Αθήνα, Σαββάλας, 2005.
- Γρόλλιος Γ., *Ιδεολογία, παιδαγωγική και εκπαιδευτική πολιτική: λόγος και πράξη των ευρωπαϊκών προγραμμάτων για την εκπαίδευση*, Αθήνα, Gutenberg, 2005.

- Δεδουσόπουλος Α., *Εργασία 2005*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρώπινου Δυναμικού/Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2005.
- Δεδουσόπουλος Α., *Κρίση στην αγορά εργασίας*, Αθήνα, Τυπωθήτω, 2002.
- Δεδουσόπουλος Α., *Πολιτική οικονομία της αγοράς εργασίας*, Αθήνα, [χ.ε.], 2002.
- Δεδουσόπουλος Α., *Θεωρίες της ανεργίας*, Αθήνα, Τυπωθήτω, 2000.
- Δημητρόπουλος Ε., *Οι προτιμήσεις των νέων για σπουδές και επάγγελμα: υπόθεση κοινωνικής τάξης; μια εμπειρική διερεύνηση του προβλήματος*, Αθήνα, Γρηγόρη, 1994.
- Δρακάτος Κ., *Συγκρίσεις της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στις λοιπές χώρες της ΕΟΚ*, Αθήνα, [χ.ε.], 1981.
- Δρακάτος Κ., *Προγραμματισμός για τον εκσυγχρονισμό της ανώτατης κοινωνικής εκπαίδευσης*, [χ.τ.], Παπαζήσης, [χ.χ.].
- Δρεττάκης Μ., *Οι σχολές των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών επιστημών στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1977.
- Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, *Πανεπιστήμιο και εκπαίδευση: η παιδαγωγική στη φιλοσοφική σχολή: ιστορική καταγραφή και προοπτικές*, Αθήνα, Μικρός Ρωμικός, 1998.
- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, *Ένας πανεπιστημιακός δάσκαλος*, Αθήνα, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 1988.
- Έκθεση και εισηγήσεις της επιτροπής ευρωπαϊκών υποθέσεων προς την σύνοδο των πρυτάνεων και προέδρων των ελληνικών πανεπιστημίων, *Τα ελληνικά πανεπιστήμια στην Ευρώπη του 2000*, Αθήνα, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Υποθέσεων, 1992.
- ΕΚΚΕ, *Διαδικασίες ενσωμάτωσης των νέων στην αγορά εργασίας. Η περίπτωση των αποφοίτων κοινωνικών επιστημών της ανώτατης εκπαίδευσης*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 2000.
- Ευαγγελόπουλος Σ., *Οι παιδαγωγικές ακαδημίες*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, 1998.
- Ευαγγελόπουλος Σ., *Ελληνική εκπαίδευση*, [χ.τ.], Ελληνικά γράμματα, 1999.
- Ζώνιου – Σιδέρη Α., Χαράμης Π., *Πολυτισμική εκπαίδευση*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, 1997.
- Ίδρυμα Καράγιωργα, *Το πανεπιστήμιο στην Ελλάδα σήμερα: οικονομικές κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις*, Αθήνα, Ίδρυμα Καράγιωργα, 1991.
- ΙΝΕ – ΓΣΕΕ, *Η ελληνική οικονομία και απασχόληση*, Αθήνα, ΙΝΕ – ΓΣΣΕ, 2005.
- Καζαμίας Α., *Παγκοσμιοποίηση και παιδεία στη νέα κοσμόπολη: ύβρις ή ευλογία; προβληματισμοί για την Ελλάδα*, Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση, τ.1, [χ.τ.], Πατάκης, 2003.
- Κακαβούλης Α., *Ευρωπαϊκή διάσταση στην παιδεία: ερευνητική προσέγγιση - προβληματισμοί*, Αθήνα, [χ.ε.], 1993.
- Καλαματιανού Α., *Μελέτη απορρόφησης αποφοίτων στο Πάντειο πανεπιστήμιο. Έκθεση αποτελεσμάτων*, Αθήνα, Γραφείο Διασύνδεσης / Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2005.
- Κανελλόπουλος Κ., Μαυρομαράς Κ., Μητράκος Θ., *Εκπαίδευση και αγορά εργασίας*, Αθήνα, ΚΕΠΕ, 2004.
- ΚΑΝΕΠ – ΓΣΕΕ, *Προεκτάσεις εκπαιδευτικών πολιτικών. Οι διαφοροποιημένοι δείκτες των τοπικών κοινωνιών στο επίκεντρο της εθνικής πολιτικής για την περιφερειακή ανάπτυξη*, Αθήνα, ΚΑΝΕΠ – ΓΣΕΕ, 2005.
- Καραφύλλης Γρ., *Αξιολογία και παιδεία*, Αθήνα, Τυπωθήτω, 2005.

- Κάτσικας Χρ., *Δώδεκα μύθοι της εκπαίδευσης*, Θεσσαλονίκη, Τα τραμάκια, 1997.
- Κάτσικας Χρ., *Ευρωπαϊκός χώρος ανώτατης εκπαίδευσης και καπιταλιστική αναδιάρθρωση. Η μετάλλαξη του πανεπιστημίου*, Αθήνα, Gutenberg, 2006.
- Κάτσικας Χρ., *Σπουδές – επάγγελμα και αγορά εργασίας*, Αθήνα, Ατραπός, 2005.
- Κάτσικας Χρ., Θεριανός Κ., *Η εκπαίδευση της αμάθειας*, Αθήνα, Gutenberg, 2006.
- Κάτσικας Χρ., Καββαδίας Γ., *Η ανισότητα στην ελληνική εκπαίδευση (1960-2000)*, Αθήνα, Gutenberg, 2000.
- Κάτσικας Χρ., Καββαδίας Γ., *Κρίση του σχολείου και εκπαιδευτική πολιτική*, Αθήνα, Gutenberg, 1999.
- Κάτσικας Χρ., Καββαδίας Γ. (επιμ.), *Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση. Ποιος, ποιον, γιατί*, Αθήνα, Σαββάλας, 2002.
- Κάτσικας Χρ., Σωτήρης Π., *Η αναδιάρθρωση του ελληνικού πανεπιστημίου*, [χ.τ.], Σαββάλας 2003.
- Κελπανίδης Μ., *Κράτος πρόνοιας και εκπαίδευση*, Θεσσαλονίκη, Αφοί Κυριακίδη, 2000.
- Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας. *Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα: συνοπτική εικόνα σε αριθμούς*, Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, 2003.
- ΚΕΠΕ, *Οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις στην Ελλάδα της υπό συζήτηση οδηγίας για την απελευθέρωση του τομέα των υπηρεσιών στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά*, Αθήνα, ΚΕΠΕ, 2005.
- Κιντής Α., *Το ελληνικό πανεπιστήμιο στην προοπτική του 21^{ου} αιώνα*, Αθήνα, Gutenberg, 2001.
- Κιντής Α., *Η ανώτατη εκπαίδευση στην Ελλάδα: ανατομία και σκέψεις για την αναδόμησή της*, Αθήνα, Gutenberg, 1980.
- Κλάδης Δ., *Η διακήρυξη της Μπολώνιας και η πορεία από την Μπολώνια στην Πράγα*, Αθήνα, Δεκέμβριος 2000.
- Κλάδης Δ., *Ο νόμος πλαίσιο για τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα*, Αθήνα, Σάκκουλας, 1989.
- Κλάδης Δ., Πανούσης Γ., *Ο νόμος πλαίσιο για τη δομή και λειτουργία των πανεπιστημίων (όπως ισχύει σήμερα)*, 7^η εκδ., Αθήνα, Σάκκουλας, [χ.χ.].
- Κοντογιαννόπουλος Β., *Παιδεία, εκσυγχρονισμός υπό αναστολή*, Αθήνα, Gutenberg, 1991.
- Κοντογιώργης Γ., Ταπεινός Γ., Λαμπίρη – Δημάκη Ι., κ.α *Η ελληνική κοινωνία στο τέλος του 20ου αιώνα: δημογραφία, οικογένεια, απασχόληση, υγεία, κοινωνική ασφάλιση, παιδεία*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1995.
- Κουμάκης Γ., *Σύγχρονα προβλήματα και παιδεία*, Αθήνα, Πατάκης, 2004.
- Κουτσούκης Κλ., *Το πανεπιστημιακό διδακτικό και ερευνητικό προσωπικό: η επιστημονική και κοινωνική φυσιογνωμία του ΔΕΠ της Παντείου Ανωτάτης Σχολής Πολιτικών Επιστημών (1927-1988)*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1995.
- Κουτσουμάρης Γ., *Το πρόβλημα της ανώτατης παιδείας*, Αθήνα, IOBE, 1981.
- Κουτσουμάρης Γ., *Ανώτατη παιδεία και οικονομική ανάπτυξη: κριτήρια εκπαιδευτικής πολιτικής*, Αθήνα, IOBE, 1980.
- Κρεμμυδάς Β., *Για την εκπαίδευση: πραγματικότητες και προοπτικές*, Αθήνα, Γνώση, 1990.
- Κυπριανός Π., *Σύγχρονη ιστορία της ελληνικής εκπαίδευσης*, Αθήνα, Βιβλιόραμα, 2004.

Κυρίδης Α., *Οι ανισωτικές λειτουργίες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος όπως εμφανίζονται μέσα από τους εισιτήριους διαγωνισμούς για τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα*, Αθήνα, ΕΚΠΑ.ΠΕΔΔ, 1994.

Κωτσίκης Β., *Εκπαιδευτικά συστήματα: οργάνωση και διοίκηση. Συστηματική προσέγγιση*, Περιστερί, Έλλην, 1998.

Λαμπίρη – Δημάκη Ι., *Έλληνες φοιτηταί: προέλευσις και προοπτικά*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 1974.

Λαμπίρη – Δημάκη Ι., *Νομικές σπουδές και νομικά επαγγέλματα στην Ελλάδα*, Αθήνα, Σάκκουλα, 1987.

Λαμπίρη – Δημάκη Ι., *Ανώτατη παιδεία: ευκαιρία και εμπόδια*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 1974.

Λινάρδος – Ρυλμόν Π., *Η εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού και οι έρευνες για την αγορά εργασίας*, Αθήνα, ΙΝΕ- ΓΣΣΕ, 2004.

Λυμπεράκη Α., Τήνιος Π., *Εργασία και συνοχή: τα εθνικά σχέδια δράσης για την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2002.

Μαλικιώση – Λοϊζου Μ., *Προσωπικότητα και στάσεις των φοιτητών των ελληνικών ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 1980.

Μάνεσης Α., *Για μια δημοκρατική παιδεία*, Αθήνα, Παπαζήσης, [χ.χ.].

Ματθαίου Δ., *Το πανεπιστήμιο σε μεταλλαγή, ο αναγνωστικός κώδικας της νέας δεξιάς και η μάχη των λέξεων στο κράτος, κοινωνία, αγορά και πολιτικές στην εκπαίδευση*, (επιμ. Παπαδάκης Ν.), Αθήνα, Σαββάλας, 2003.

Ματθαίου Δ., *Το πανεπιστήμιο στην εποχή της ύστερης νεωτερικότητας και η προσπάθεια χειραγώγησης της ιδεολογικής και θεσμικής μεταλλαγής του*, τ. 1, [χ.τ.], Πατάκης, 2003.

Μαυρουδέας Σ. Δ., *Οι τρεις εποχές του πανεπιστημίου. Το πανεπιστήμιο στον καπιταλισμό*, [χ.τ.], Ελληνικά γραμμάτα, 2005.

Μηχανισμοί και όροι επιλογής για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, Επιστημονικό συμπόσιο, Εταιρία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, 4-5 Νοεμβρίου 1994.

Μικρογιαννάκης Εμ., *Χάος στη φιλοσοφική Αθηνών: πανεπιστημιακά*, Αθήνα, [χ.ε.], 1975.

Μιχόπουλος Α., *Οι πρόσφατες εξελίξεις των νομοθετικών και διοικητικών ρυθμίσεων για την ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα*, Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 1990.

Μονάδα Ολικής Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, *Στατιστικά στοιχεία ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών 2004*, www.mopab.gr

Μουζάκης Σ., *Επίκαιρα θέματα της ιστορίας της εκπαίδευσης*, Αθήνα, Gutenberg, 2002.

Μπαμπινιώτης Γ., *Διακήρυξη της Μπολόνια. Για τη σύγκλιση των ευρωπαϊκών συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης. Κοινωνικές ανθρωπιστικές επιστήμες*, Αθήνα, [χ.ε.], 2001.

Μπαμπινιώτης Γ., *Παιδεία εκπαίδευση και γλώσσα: εκτιμήσεις και προτάσεις*, Αθήνα, Gutenberg, 1994.

Μπασάντης Δ. (επιμ.), *Το πανεπιστήμιο στον 21ο αιώνα*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2000.

Νεγρεπόντη - Δελιβάνη Μ., *Ελληνική οικονομία, κοινωνία, παιδεία, πολιτική: ...αυτό το χάος(ή το παρελθόν μας προσδιορίζει το παρόν μας)*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1990.

Νούτσος Χ., *Ιδεολογία και εκπαιδευτική πολιτική*, Αθήνα, Θεμέλιο, 1986.

Ξανθόπουλος Θ., *Ελληνική παιδεία: δοκίμιο εξορθολογισμού και ανασυγκρότησης*, Αθήνα, Gutenberg, 2005.

ΟΕΕ, *Έρευνα σε φοιτητές και πτυχιούχους οικονομικών σχολών*, Αθήνα, ΟΕΕ, 2003.

ΟΕΕ, *Η κινητικότητα στην αγορά εργασίας του οικονομολογικού επαγγέλματος και η ανάγκη δημιουργίας κέντρου κατάρτισης*, Αθήνα, ΟΕΕ, 1993.

Οικονόμου Δ., κ.α., *Πανεπιστήμιο και αγορά εργασίας: προσφορά, ζήτηση και προοπτικές απασχόλησης των αποφοίτων των ελληνικών ΑΕΙ*, Βόλος, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας, 2002.

ΟΠΑ, *Αποτίμηση του έργου του ΟΠΑ. Σχέδιο εκτέλεσης αυτοαξιολόγησης*, Αθήνα, ΟΠΑ, 2001.

ΠΑΕΠ, *Επετηρίδα αγοράς εργασίας 2004*, Αθήνα, ΠΑΕΠ, 2004.

Παιδαγωγική Εταιρία Ελλάδος, *Η εκπαίδευση στην ενωμένη Ευρώπη*, [χ.τ.], Ελληνικά Γράμματα, 1996.

Παναγιωτόπουλος Δ. Σ., *Γεωργική εκπαίδευση και ανάπτυξη. Η ανώτατη Γεωπονική Σχολή Αθηνών στην ελληνική κοινωνία 1920 -1960*, [χ.τ.], Ελληνικά Γράμματα, 2004.

Παναγιωτόπουλος Ν. (επιμ.), *Για την εκπαίδευση του μέλλοντος: οι προτάσεις του Πιερ Μπουρντιέ*, Αθήνα, Νήσος, 2004.

Πανάρετος Ι., *Απασχόληση, επαγγελματική αποκατάσταση και μεταπτυχιακές δραστηριότητες των πτυχιούχων του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών*, Αθήνα, Ινστιτούτο Στατιστικής Τεκμηρίωσης και Ανάλυσης ΟΠΑ, 2001.

Πανεθυμιτάκης Α., *Το ζήτημα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης: ΑΕΙ- ΤΕΙ: στο δρόμο προς την κοινωνία της γνώσης και της τεχνολογίας*, Αθήνα, Gutenberg, 2001.

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, *Το πανεπιστήμιο στην κοινωνία που αναδύεται*, [χ.τ.], Ελληνικά γράμματα, 1999.

Πανόραμα του Πανεπιστημίου Αθηνών. Δομή – λειτουργία - εκπαιδευτικό έργο, [χ.τ.], Πανεπιστήμιο Αθηνών, 2002.

Πανούσης Γ., *Παιδείας:τροπές, εντροπές, εκτροπές:άρθρα (1991-1996)*, Αθήνα, Σάκκουλα, 1996.

Πάντειο Πανεπιστήμιο, *Κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά και επαγγελματικές προοπτικές πτυχιούχων Παντείου (1987-1993)*, Αθήνα, [χ.ε.], 1995.

Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, *Από τη διεθνοποίηση των πανεπιστημίων προς την παγκοσμιοποίηση της εκπαίδευσης* (επιμ. Τσαούσης Δ.), Αθήνα, Gutenberg, 2003.

Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Επιτροπή Ερευνών, *Απολογισμός ερευνητικών δραστηριοτήτων 1984-1994*, Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Επιτροπή Ερευνών, 1995.

Παντίδης Στ., Πασιάς Γ., *Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, τ.1, Αθήνα, Gutenberg, 2003.

Παπαδάκης Ν.(επιμ.), *Κράτος, κοινωνία, αγορά και πολιτικές στην εκπαίδευση* Αθήνα, Σαββάλας, 2003.

Παπαδάκης Ν., *Εκπαιδευτική πολιτική: η εκπαιδευτική πολιτική ως κοινωνική πολιτική*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, 2003.

Παπάζογλου Β. Ι., *Οι προοπτικές της πανεπιστημιακής βιβλιοθήκης κατά τη δεκαετία 2000-2009*, [χ.τ.], [χ.ε.], 2006.

Παπάζογλου Β. Ι., *Πολλαπλή βιβλιογραφία – ηλεκτρονικό υλικό*, [χ.τ.], Επιτροπή Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης, Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας, 2006.

Παπάζογλου Μ., *Ανώτατη παιδεία φοιτητικό κίνημα*, Αθήνα, Υδροχόος, 1973.

Παπακωνσταντίνου Γ., *Προσφορά και ζήτηση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης*, [χ.τ.], Μεταίχιμο, [χ.χ.].

Παπαναστασίου Κ., *Παράγοντες που ωθούν τους νέους να παρακολουθήσουν ανώτερες σπουδές όπως τους βλέπουν οι άνεργοι, οι ετεροαπασχολούμενοι και οι υποαπασχολούμενοι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης*, [χ.τ.], Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, 1988.

Παπασαραντόπουλος Π. (επιμ.). *Τα πανεπιστήμια στη Δυτ. Ευρώπη: συσχετισμός με την ελληνική πραγματικότητα*, Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής, [χ.χ.].

Περσίδης Σ., *Το πανεπιστήμιο του μέλλοντος*, Αθήνα, ΕΣΠ, 1998.

Πεσμαζόγλου Στ., *Εκπαίδευση και ανάπτυξη στην Ελλάδα 1948-1985. Το ασύμπτωτο μιας σχέσης*, Αθήνα, Θεμέλιο, 1987.

Πετρινώτη Ξ., *Η δόμηση των εσωτερικών αγορών εργασίας. Φύλο, τεχνολογία, ανταγωνισμός*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1998.

Πετρινώτη Ξ., *Αγορές εργασίας*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1989.

Πολυτεχνείο Κρήτης / Γραφείο Διασύνδεσης, *Έρευνα απασχόλησης των μηχανικών του Πολυτεχνείου Κρήτης*, [χ.τ.], [χ.ε.], 2003.

Πουλής Π., *Εκπαιδευτικό δίκαιο και θεσμοί: οργάνωση και διοίκηση της σχολικής εκπαίδευσης, υπηρεσιακή κατάσταση προσωπικού, περιορισμοί, δικαιώματα, υποχρεώσεις, πειθαρχικό δίκαιο, ανώτατη εκπαίδευση. Οργάνωση και λειτουργία ανώτατης εκπαίδευσης, θεσμοί της εκπαίδευσης*, Αθήνα, Σάκκουλας, 2001.

Πουλής Π., *Το νομικό πλαίσιο λειτουργίας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΑΕΙ-ΤΕΙ) είκοσι χρόνια μετά (1982-2002): νομοθεσία, νομολογία, νέοι θεσμοί, ΔΙΚΑΤΣΑ*, Αθήνα, Σάκκουλας, 2003.

Προβατά Κ. Α., *Η ελληνική εκπαιδευτική πολιτική και η ενωμένη Ευρώπη*, [χ.τ.], Παπαζήσης, [χ.χ.].

Προοπτικές και μέλλον των κοινωνικών επιστημών στην Ελλάδα: επιστημονικό διήμερο, Συνέδριο, 1996, Ρέθυμνο Κρήτης, Πανεπιστήμιο Κρήτης. Σχολή Κοινωνικών Επιστημών. Τμήμα Κοινωνιολογίας, 1999.

Πυργιωτάκης Γ., Παπαδάκης Ν., *Εκπαίδευση και κοινωνία στην Ελλάδα*, Αθήνα, Ελληνικά γράμματα, 2001.

Ράσης Σ., *Τα πανεπιστήμια χτες και σήμερα. Συμβολή στην ιστορία της εκπαίδευσης. Η αγγλοσαξονική εμπειρία*, [χ.τ.], Παπαζήσης, [χ.χ.].

Ρηγάτου Κ., *Περνάνε και τα πανεπιστήμια εξετάσεις; διασφάλιση ποιότητας στον ευρωπαϊκό χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης*, Αθήνα, Ατραπός- Περιβολάκι., 2002.

Ρήγος Α., *Πανεπιστήμιο. Ιδεολογικός ρόλος και λόγος. Από το μεσαίωνα στη νεωτερικότητα*, [χ.τ.], Παπαζήσης, [χ.χ.].

Ρόκκος Δ., *Η εμπειρία απ' την αλλαγή στα πανεπιστήμια, προβλήματα και προοπτικές*, Αθήνα, Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης Παντείου Ανωτάτης Σχολής Πολιτικών Επιστημών, 1988.

Ρόκκος Δ., Παπασαραντόπουλος Π., *Η αλλαγή στην παιδεία για την αλλαγή*, Αθήνα, Παρατηρητής, 1982.

Σακελαρίου Χ., *Η παιδεία στην αντίσταση*, Αθήνα, Σύγχρονη εποχή, 2003.

Σαραφιανός Δ., *Θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των ΑΕΙ (συγκέντρωση εξουσίας - διάχυση κοινωνικού ελέγχου*, διδ.διατρ., [χ.τ.], Πάντειο Πανεπιστήμιο 1993.

ΣΕΒ, *Έρευνα για τις ανάγκες των επιχειρήσεων σε ειδικότητες αιχμής για την τριετία 2005-2007*, Αθήνα, ΣΕΒ, 2004.

Σερεμέτης Δ., *Η ελληνική αγορά εργασίας και οι πτυχιούχοι ΑΕΙ*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 2000.

- Σιανού – Κύργιου Ε., *Εκπαιδευτικές και κοινωνικές ανισότητες*, [χ.τ.], Μεταίχιμο, 2005.
- Σκουρής Β., *Δίκαιο της παιδείας*, Αθήνα, Σάκκουλας, 1988.
- Σμοκοβίτης Αθ., *Το πανεπιστήμιο: μέσα από τις σελίδες ενός ημερολογίου*, Θεσσαλονίκη, [χ.ε.], 1984.
- Σοφούλης Κ., *Για το σύγχρονο δημόσιο πανεπιστήμιο: κριτική και ένα σχέδιο*, Αθήνα, Τυπωθήτω, 2000.
- Σπανοπούλου Α., *Διασφάλιση και αξιολόγηση της ποιότητας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων: το ευρωπαϊκό πλαίσιο και η ελληνική προσέγγιση*, Αθήνα, ΕΚΠΑ, ΠΜΣ: Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές, 2004.
- Σταμάτης Μ. Κ., *Η αβέβαιη κοινωνία της γνώσης*, [χ.τ.], Σαββάλας, [χ.χ.].
- Σταμέλος Γ., Βασιλόπουλος Αν., *Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική. Συγκρότηση. Θεματολογία. Μεθοδολογία υλοποίησης. Επιδράσεις στην ελληνική εκπαίδευση και κατάρτιση*, [χ.τ.], Μεταίχιμο, [χ.χ.].
- Σταμέλος Γ., *Τα πανεπιστημιακά παιδαγωγικά τμήματα: καταβολές – παρούσα κατάσταση - προοπτικές*, Αθήνα, Gutenberg, 1999.
- Στεργιάδης Γ., *Ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα: διοίκηση, εκπαίδευση, ίδρυση και εισαγωγή φοιτητών*, Θεσσαλονίκη, [χ.ε.], 1993.
- Στεργιάδου Κ., *Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα: οργάνωση και διοίκηση*, Αθήνα, [χ.ε.], 1994.
- Στεργιάδου Κ., *Η εξέλιξη των συνταγματικών μεταρρυθμίσεων για θέματα ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα από το 1821 έως σήμερα*, Αθήνα – Κομοτηνή, Σάκκουλας, 1993.
- Σύνοδος Πρυτάνεων και Προέδρων των Ελληνικών Πανεπιστημίων Επιτροπή Ευρωπαϊκών Υποθέσεων, *Τα ελληνικά πανεπιστήμια στην Ευρώπη του 2000: έκθεση και εισηγήσεις της επιτροπής ευρωπαϊκών υποθέσεων προς τη σύνοδο των πρυτάνεων και προέδρων των ελληνικών πανεπιστημίων*, Αθήνα, Σύνοδος Πρυτάνεων και Προέδρων των Ελληνικών Πανεπιστημίων Επιτροπή Ευρωπαϊκών Υποθέσεων, 1992.
- Ταλιαδούρος Αθ., *Η μεταρρύθμιση στην ανώτατη εκπαίδευση (1974- 1982)*, [χ.τ.], [χ.ε.], 1983.
- Τζάνη Μ., *Η κυριαρχία των κινήτρων: η κοινωνική προέλευση των μελών Δ.Ε.Π. των ελληνικών Α.Ε.Ι.*, Αθήνα, Γρηγόρης Μ. Π., 1993.
- Τμήμα παιδείας της ΚΕ του ΚΚΕ, *Το ΚΚΕ για την έρευνα και τις μεταπτυχιακές σπουδές*, Αθήνα, Σύγχρονη εποχή, 1985.
- Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης / ΕΚΠΑ, *Αποτίμηση του εκπαιδευτικού έργου και των παρεχόμενων υπηρεσιών του τμήματος ΠΕΔΔ*, Αθήνα, [χ.ε.], 1999.
- Τομαρά – Σιδέρη Μ., *Ανώτατη εκπαίδευση και κοινωνική επιλογή: εξέλιξη του φοιτητικού κινήματος στο Πάντειο Πανεπιστήμιο 1932-1988*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1991.
- Τουλουμάκος Ι., *Η αναθεώρηση του νόμου για την ανώτατη εκπαίδευση: μερικές προτάσεις*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1985.
- Τσακανίκα Θ., *Η εξέλιξη της διαδικασίας και των πολιτικών προς την δημιουργία του ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης (Bologna Process): το ζήτημα της διασφάλισης της ποιότητας και οι εξελίξεις στην Ελλάδα*, Αθήνα, ΕΚΠΑ, ΠΜΣ: Κράτος και Δημόσια Πολιτική, 2005.
- Τσαρδάκης Δ., *Πανεπιστήμιο και νεωτερικότητα*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2000.
- Τσαρδάκης Δ., *Οι αλιγότεροι των πανεπιστημίων*, [χ.τ.], Παπαζήσης, [χ.χ.].
- Τσαούσης Δ., (επιμ.), *Η ευρωπαϊκή πρόκληση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*, Αθήνα, Gutenberg, 1990.

Τσαούσης Δ., *Το ελληνικό πανεπιστήμιο στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα. Ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής*, Αθήνα, Gutenberg, 1994.

Τσαούσης Δ.(επιμ.), *Από τη διεθνοποίηση των πανεπιστημίων προς την παγκοσμιοποίηση της εκπαίδευσης. Εξελίξεις μιας δεκαπενταετίας. Η περίπτωση της Ελλάδας. Με βάση τα πορίσματα μιας έρευνας του κέντρου κοινωνικής μορφολογίας και κοινωνικής πολιτικής*, Αθήνα, Gutenberg, 2003.

Τσαούσης Δ., *Πανεπιστήμιο και οικονομία στις αναπτυσσόμενες και στις αναπτυγμένες χώρες: προβλήματα και προοπτικές*, Αθήνα, Gutenberg, 1994.

Τσίτος Α., *Ελληνικά πανεπιστήμια. Δομή και λειτουργία: συστηματική και συνθετική παράθεση ενοποιημένης κατά θέμα νομοθεσίας και νομολογίας με τη μορφή κώδικα*, Αθήνα, Τελέθριον, 1991.

Τσουκαλάς Κ., *Εξάρτηση και αναπαραγωγή. Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830-1922)*, Αθήνα, Θεμέλιο, 1985.

ΥΠΕΠΘ – Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας, *Το πανεπιστήμιο στον 21^ο αιώνα*, [χ.τ.], Παπαζήσης, 2000.

ΥΠΕΠΘ – Σύνοδος Πρυτάνεων Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, *Συνέδριο εκπαίδευση 2000: μεταπτυχιακές σπουδές και έρευνα στα ελληνικά ΑΕΙ*, Καλλιθέα, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, 1997.

Φακιάλας Ν., *Επαγγελματικός προσανατολισμός – ειδίκευση και επιλογή καριέρας αποφοίτων ιατρικής στην Ελλάδα*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 2000.

Φράγκος Χρ., *Ελληνικά και ευρωπαϊκά πανεπιστήμια: τα πανεπιστήμιά μας και τα 'μήλα των Εσπερίδων'*, Αθήνα, Παπαζήσης, 1978.

Χατζηπαντελής Θ., *Παρατηρητήριο ΑΠΘ. Η ροή των φοιτητών*, [χ.τ.], [χ.ε.], 2005.

Χουρδάκης Α., *Θέματα από την ιστορία της παιδείας*, Αθήνα, Γρηγόρης, 1999.

Ψαχαρόπουλος Γ., *Ελληνική παιδεία, μια σύγχρονη τραγωδία*, Αθήνα, Σιδέρης, 2003.

Ψαχαρόπουλος Γ., *Μη κρατικά πανεπιστήμια, το άρθρο 16 του συντάγματος πρέπει να αλλάξει*, Αθήνα, Ποταμός, 2004.

Ψαχαρόπουλος Γ., Καζαμίας Αν., *Παιδεία και ανάπτυξη στην Ελλάδα: κοινωνική και οικονομική μελέτη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, 1985.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bergen communiqué, *The European higher education area- achieving the goals*, [s.l.], [s.e.], 2005.
- Berlin communiqué, *Realizing the European higher education area*, [s.l.], [s.e.], 2003.
- Bligh D., Mc Nay I., *Understanding higher education: an introduction for parents, staff, employers and students*, Intellect, Exeter, 1999.
- Bologna Process Stocktaking, *Report from a working group appointed by the Bologna follow-up group to the conference of European Ministers responsible for higher education*, Bergen, [s.e.], 2005.
- Commission European, *Higher education in the European union : facts and figures over a decade*, Brussels, Ecsc- ec- eaec, 1994.
- Committee on Prague, «Message from the Salamanca convention of European higher education institutions; shaping the European higher education area», http://www.bmbwk.gv.at/medienpool/9417/eua_message_for_prague.pdf, 27/02/2006.
- Denissi S., Sidiropoulou M., *Academic reading skills*, Athens, Hellenic Publishing, 1988.
- Diamandouros N., Spourdalakis M., «Political science in Greece», *European Journal of Political Research*, n. 20/1991.
- Education Research Centre, *A report on education and training in Greece*, Athens, Ministry of education and religious affairs, 2004.
- European Commission, *Implementing the community Lisbon programme: fostering entrepreneurial mindsets through education and learning*, COM, 2006.
- European Commission, *Working together for growth and jobs: a new start for the Lisbon strategy*, COM, 2005.
- European Commission, *The role of the universities in the Europe of knowledge*, COM, 2003.
- European Commission, *Innovation policy: updating the union's approach in the context of the Lisbon strategy*, COM, 2003.
- European Commission, *An agenda of economic and social renewal for Europe*, COM, 2000.
- European University Association, *Trends 2003 progress towards the European area of higher education*, [s.l.], [s.e.], 2003.
- European University Association, *Trends 2001 towards the European area of higher education: survey of main reforms from Bologna to Prague*, [s.l.], [s.e.], 2001.
- European University Association, *Trends 1999 in the learning structures in higher education*, [s.l.], [s.e.], 1999.
- Felix B., «Employment in high technology», *Eurostat, Statistics in focus*, n.1/2006.
- Gros D., «Employment and competitiveness. The key role of education», *CEPS Policy Brief*, n.93.
- Hardarson O., «People outside the labour force: declining inactivity rates», *Eurostat, Statistics in focus*, n.2/2006.
- Kladis D., *The Bologna declaration and the road from Bologna to Prague*, Athens, [s.e.], 2000.
- Kyriazis A., *National reports 2004-2005: Greece*, [s.l.], [s.e.], 2005.

- Light R., Singer J.D., *By design: planning research on higher education*, Cambridge Harvard University Press, 1990.
- Lourtie P., *Furthering the Bologna process; report to the ministers of education of the signatory countries*, Prague, [s.e.], 2001.
- Machin S., «Social disadvantages and education experiences », *OECD, Social, Employment and Migration Working Papers*, n.1/2006.
- Menand L., *The future of academic freedom*, Chicago, University of Chicago Press, 1996.
- Ministry of Economy and Finance / Hellenic Republic, *National reform programme for growth and jobs 2005-2008*, Athens, Ministry of Economy and Finance, 2005.
- OECD, *Quantitative trends in teaching staff in higher education*, Paris, OECD, 1971.
- OECD, *Jobs study. Facts, analysis, strategies*, Paris, OECD, 1994.
- Reinalda B., Kulesza E., *The Bologna process- harmonizing Europe's higher education*, Leverkusen Oplanden, Barbara Budrich publishers, 2005.
- Romans F., Hardarson O., «Labour market latest trends-3rd quarter 2005 data», *Eurostat, Statistics in focus*, n.6/2006.
- Schwartz A., *University: the students, faculty, and campus life at one university, profusely illustrated with photographs*, New York, The Viking Press, 1969.
- Sorbonne Declaration, *Joint declaration on the harmonization of the architecture of the European higher education system*, Paris, The Sorbonne, 1998.
- Steering Committee for Higher Education and research, *Recognition issues in the Bologna process, report by the general rapporteur*, Strasbourg, [s.e.], 2002.
- Terzis N., *Educational systems of Balkan countries: issues and trends*, Θεσσαλονίκη, Αφοί Κυριακίδη, 2000.
- UNESCO, *World declaration on higher education for the twenty – first century: vision and action*, Paris, UNESCO, 1998.
- YPEPTH- Ministry of Education and Religious Affairs, *National report of the implementation of the Bologna process*, Athens, Secretariat of Higher Education, 2003.

ΑΡΘΡΑ

- Bash L., (μετάφρ. Μαργέτη Ε.), «Ρύθμιση και αυτονομία στην ανώτατη εκπαίδευση: ζητήματα της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών στην Αγγλία και Ουαλία», *Πανεπιστήμιο*, τχ.1/2000.
- Coulby D., «Η οικονομία της γνώσης, η ευρωπαϊκή ένωση και τα πανεπιστήμια», *Πανεπιστήμιο*, τχ.4/2001.
- Cowen R., «Ακαδημαϊκή ελευθερία, πανεπιστήμιο και οικονομία της γνώσης» (μετάφρ. Ζαμπέτα Ε.), *Πανεπιστήμιο*, τχ. 2/2000.
- Education Internacional – Public Services Internacional, «Ο παγκόσμιος οργανισμός εμπορίου και ο γύρος της χλιετίας. Τι διακυβεύεται για τη δημόσια εκπαίδευση;» (μετάφρ. Γετίμης Π., Ζωντήρος Δ., Γρηγοριάδου Δ.), *Πανεπιστήμιο*, τχ.2/2000.
- Giroux H., «Οι εκπαιδευτικοί ως διανοούμενοι της κοινωνικής αλλαγής», www.alfavita.gr, 01/03/2006.

Klaus L., «Γερμανικές εμπειρίες στη μεταρρύθμιση της ανώτατης εκπαίδευσης - σύστημα πτυχίων δύο επιπέδων», στο διεθνές σεμινάριο, *Η διακήρυξη της Bologna και η ελληνική προσέγγιση* Αθήνα, 19 Ιανουαρίου 2001.

Mawditt R., «Διοίκηση των πανεπιστημίων: επαγγελματική ικανότητα σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον», *Διοικητική Ενημέρωση*, τχ. 9/1997.

Montlibert C., «Οι ευρωπαϊκές μεταρρυθμίσεις για το πανεπιστήμιο και την έρευνα», *Επιστήμη και Κοινωνία*, τχ.14/2005.

Petrella R., (μετάφρ. Γουσέτης Δ.), «Τα πανεπιστήμια μπροστά στο φάσμα του ανταγωνισμού», *Ο Πολίτης*, τχ.36/1997.

Vaira M., «Μεταρρύθμιση και οργανωσιακή αλλαγή στο ιταλικό πανεπιστήμιο. Μια μετα- φορντική προοπτική», *Επιστήμη και Κοινωνία*, τχ.14/2005.

Warde I., «Η αγορά απομυζά το αμερικανικό πανεπιστήμιο», *Ελευθεροτυπία*, ένθετο "*Le Monde diplomatique*", 6 Μαΐου 2001.

Αγγελίδης Π., Χαραλάμπους Κ., Βρασίδης Χ., «Οι εκπαιδευτικοί ως παράγοντας περιθωριοποίησης στην πορεία προς τη συμπεριληπτική εκπαίδευση», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.138-139/2004.

Αγγελόπουλος Β., «Σχόλια στο πόρισμα για την ανώτατη παιδεία», www.alfavita.gr, 11/01/2006.

Αγγελόπουλος Β., «Η σημασία της αξιολόγησης για την ανώτατη παιδεία», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.142/2005.

Αλαμάνης Θ., «Πανεπιστήμια και κρατική επιχορήγηση. Σκέψεις για το ξεπέραςμα της κρίσης», *Δημόσιος τομέας*, τχ.113/1995.

Αλέξιος Θ., «Ιδεολογικές συνιστώσες της κοινωνίας της γνώσης», www.alfavita.gr, 20/04/2006.

Αλιβιζάτος Ν., «Ο μεγάλος απών. Ο νέος νόμος για τα ΑΕΙ και το πανεπιστημιακό κίνημα», *Σύγχρονα θέματα*, τχ.50-51/1994.

Αμούργης Σ., «Όλοι θα κερδίσουν από την αξιολόγηση (συνέντευξη)», *Έθνος της Κυριακής*, 05/03/2006.

Αναγνώστου Χρ., «Ζητήματα επιστημονική έρευνας στη σύγχρονη Ελλάδα», σε Ίδρυμα Σάκη Καραγιώργα, *Το πανεπιστήμιο στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα, [χ.ο.], 1991.

Αναστόπουλος Α., «ΕΠΕΑΕΚ, τα ελληνικά πανεπιστήμια στην εποχή των επιχειρησιακών προγραμμάτων», *Ο Πολίτης*, τχ. 51/1998.

Ανδρεόπουλος Α., «Οι εκκλησιαστικές σχολές και η μετεξέλιξή τους σε πανεπιστημιακές», *Αυριανή*, 06/10/2005.

Ανδριτσάκη Α., «Παιδεία: στο τραπέζι ευρωπαϊκά μοντέλα», *Ελευθεροτυπία*, 26/02/2006.

Αντωνίνης Μ., Τσακλόγλου Π., «Οι αναδιανεμητικές επιπτώσεις της δημόσιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα», *Μελέτες Οικονομικής Πολιτικής*, τχ.5/2000.

Αντωνοπούλου – Ντόμη Μ., «Ο ερασιτεχνισμός της αξιολόγησης», *Το Βήμα*, 12/02/2006.

«Ανώτατα Επιχειρηματικά Ιδρύματα», *Ελευθεροτυπία*, 02/07/2006.

Απέκης Λ., «Η πολιτική της απορρύθμισης του πανεπιστημίου συνεχίζεται και με νέους θεσμούς», *Η Αυγή*, 10/01/2006.

Απέκης Λ., «Το Γ΄ ΚΠΣ ως μέσο αποδόμησης του πανεπιστημίου», *Ο Πολίτης*, τχ.70/ 1999.

Απέκης Λ., «Περιθωριοποίηση του εκπαιδευτικού και ερευνητικού συστήματος της χώρας», *Η Αυγή*, 25/05/2001.

Απέκης Λ., «Η εκβιαστική απορρύθμιση του ελληνικού πανεπιστημίου», *Η Αυγή*, 28/02/2003.

- Απέκης Λ., «Το νομοσχέδιο για την αξιολόγηση των πανεπιστημίων: νέα επίθεση του νεοφιλευθερισμού στο πανεπιστήμιο», *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, τχ. 67/2004.
- Αποστολάτος Ν., «Το ζητούμενο είναι η ποιότητα», *Το Βήμα*, 01/04/2006.
- «Αποστολή του πανεπιστημίου», *Η Καθημερινή*, 02/07/2006.
- «Αποφάσεις της συγκλήτου του Πολυτεχνείου για τους νέους νόμους για την παιδεία», *Το Καποδιστριακό*, 01/11/2005.
- Αραμπατζής Α., «Γιατί ναι στα ιδιωτικά πανεπιστήμια», *Οικονομικός ταχυδρόμος*, τχ.51/1995.
- Ασημακόπουλος Μ., Τσιαντούλας Α., «Η μαζική τριτοβάθμια εκπαίδευση στη νέα εποχή», σε Μπασάντης (επιμ.), *Το πανεπιστήμιο στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2000.
- Ασημακόπουλος Μ., «Έρευνα και μεταπτυχιακές σπουδές», σε Τμήμα Παιδείας της Κ.Ε. του ΚΚΕ, *Πανεπιστήμιο και Κοινωνία*, Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 1987.
- Ασημακοπούλου Α., «Βασική έρευνα: ο μεγάλος ασθενής», *Το Βήμα*, 12/02/2006.
- Ασπράγκαθος Ν., «Η παγκόσμια νέα τάξη στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και η αξιολόγηση», *Θέματα Παιδείας*, τχ.9/2002.
- Βακαλόπουλος Α., «Διαβάζοντας το κυβερνητικό πρόγραμμα της Ν.Δ για την παιδεία», *Εκτός Γραμμής*, τχ.2, Μάιος 2004.
- Βαρίνου Ε., «Δεκάλογος αλλαγών στα ΑΕΙ», *Ελευθεροτυπία*, 18/01/2006.
- Βαρίνου Ε., «Το υπουργείο παιδείας κόντρα στις προτάσεις των 8 πανεπιστημιακών και πρυτάνεων», *Ελευθεροτυπία*, 28/01/2006.
- Βαρίνου Ε., Ανδριτσάκη Α., «Παιδεία: σοφοί και 9 προτάσεις», *Ελευθεροτυπία*, 20/12/2005.
- Βαρίνου Ε., Λιάτσου Ο., «Κόμματα και πανεπιστημιακοί μιλούν στην 'ελευθεροτυπία' και προτείνουν που πονάει το ελληνικό πανεπιστήμιο», *Ελευθεροτυπία*, 11/02/2006.
- Βαρίνου Ε., Λιάτσου Ο., «Αλλαγές για αιώνιους, άσυλο και πρυτανικές εκλογές», *Ελευθεροτυπία*, 24/03/2006.
- Βαρίνου Ε., Λιάτσου Ο., «Ένας στους 2 θα μπει σε ΑΕΙ – ΤΕΙ, αίνιγμα η επίπτωση του πλαφόν», *Ελευθεροτυπία*, 03/03/2006.
- Βασιλοπούλου Α., «Τα φορτωμένα με μάστερ παιδιά τρώνε πόρτα όταν ψάχνουν για μια καλή δουλειά», *Πρώτο θέμα*, 19/03/2006.
- Βατικιώτης Λ., «Συρράξεις προκαλεί στα ΑΕΙ η αξιολόγηση», *Πριν*, 11/2/2001.
- Βελισσαρίου Σ., «Η ανώτατη εκπαίδευση ως προϊόν: η διακήρυξη της Πράγας», *Η Αυγή*, 10/6/2001.
- Βελισσαρίου Σ., «Γνώση και Ευρωπαϊκή Ταυτότητα», *Ο Πολίτης*, τχ.58/1998.
- Βεργίδης Δ., «Πανεπιστήμια: η πρόκληση της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης», *Επιθεώρηση παραγωγικότητας*, τχ.1(30)/1996.
- Βερέμης Θ., «Οι προτάσεις μας αποτελούν τομή στην εκπαίδευση (συνέντευξη)», *City press*, 10/03/2006.
- Βοσνιάδου Σ., «Οι γυναίκες στο επιστημονικό και διοικητικό προσωπικό του Πανεπιστημίου Αθηνών», www.alfavita.gr, 11/04/2006.
- Βουιδάκης Β. Κ., «Το δικαίωμα για κινητικότητα των μελών ΔΕΠ των πανεπιστημίων μας. Η περίπτωση του πανεπιστημίου Κρήτης», *Παιδαγωγικός Λόγος*, τχ. 3/1996.

Γάβρογλου Κ., «Πανεπιστημιακά συγγράμματα και επιστημονικό βιβλίο», *Η Αυγή*, 19/03/2006.

ΓΓΕΤ, «Ιστορική αναδρομή στην έρευνα και τεχνολογία στην Ελλάδα», www.gsrt.gr.

ΓΓΕΤ, «Στατιστικά στοιχεία για την έρευνα στην Ελλάδα (1995-1999), *Ερευνώντας (ενημερωτικό δελτίο ΓΓΕΤ)*, τχ. 5/2000.

Γέμτος Π., «Η συνεργασία κράτους και πανεπιστημίων», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, τχ. 26/1997.

Γεράνης Ν., «Έρευνα: βαθύτερη σύνδεση επιστήμης – αγοράς. Σε παράρτημα των επιχειρήσεων επιτρέπεται το αμερικανικό ΜΙΤ», www.alfavita.gr, 09/04/2006.

Γετίμης Π., Ζωντήρος Δ., «Η κινητικότητα των πανεπιστημίων», Μπασαντής Δ. (επιμ.), *Το πανεπιστήμιο στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2000.

Γετίμης Π., Λαμπριανίδης Λ., «Τα περιφεριακά πανεπιστήμια δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως μέσα περιφερειακής πολιτικής», *Πανεπιστήμιο*, τχ.6/2003.

Γετίμης Π., Ζωντήρος Δ., «Η κινητικότητα των πανεπιστημίων: η ελληνική και διεθνής εμπειρία», *Πανεπιστήμιο*, τχ. 2/2000.

Γετίμης Π., «Οι μεταπτυχιακές σπουδές στην Ελλάδα. Προβλήματα χρηματοδότησης και προοπτικές», *Πανεπιστήμιο*, τχ. 1/2000.

Γεωργακόπουλος Θ., «Προβλήματα χρηματοδότησης της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα», σε Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, *Το πανεπιστήμιο στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα, [χ.ο.], 1991.

Γεωργακοπούλου Λ., «Η ρυθμιστική αποδημοποίηση, κλειδί για την ιδιωτικοποίηση της παιδείας», *Ελευθεροτυπία*, 05/02/2006.

Γεωργαντάς Η., «Θεσμικές μεταλλάξεις στο καθεστώς δημόσιας χρηματοδότησης του πανεπιστημιακού έργου. Όρια, τύποι και περιεχόμενα της πολιτικής», *Πανεπιστήμιο*, τχ. 1/2000.

Γεωργάτος Σ., «Πανεπιστήμια ή ινστιτούτα ιδιωτικής κατάρτισης», *Ο Πολίτης*, τχ.31/1997.

Γεωργάτσος Ι., «Πανεπιστημιακά συγγράμματα: δωρεάν ή βιβλιοθήκες;», *Ελευθεροτυπία*, 22/03/2006.

Γεωργιάδης Γ. Μ., «Διερεύνηση της κοινωνικοοικονομικής προέλευσης των φοιτητών στα παιδαγωγικά τμήματα δημοτικής εκπαίδευσης (1994-2000)», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.143/2005.

Γεωργιάδης Γ. Μ., «Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα (1959-1997) και η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.141/2005.

Γιαννάκου Μ., «Βάση διαλόγου οι προτάσεις Βερέμη», *Ελεύθερος Τύπος*, 21/12/2005.

Γιαννάκου Μ., «Εκτεταμένος διάλογος για το πόρισμα των σοφών», *Απογευματινή*, 21/12/2005.

Γιάνναρης Ν., «Ιδιωτικά πανεπιστήμια μη κερδοσκοπικά», *Οικονομικός ταχυδρόμος*, τχ.32/1997

Γιαννόπουλος Π., «Περιφεριακά πανεπιστήμια στην Ελλάδα και τοπική ανάπτυξη. Η περίπτωση του πανεπιστημίου Αιγαίου στη Χίο», *Πανεπιστήμιο*, τχ.3/2003.

Γκότοβος Α.Ε., «Ανομία και πελατειακά δίκτυα στα ελληνικά πανεπιστήμια: η άλωση του δημόσιου χώρου και η αξιολόγηση της ανώτατης εκπαίδευσης», *Επιστήμη και κοινωνία*, τχ.14/2005.

Γκότσης Γ., «Το αίτημα της αυτονομίας στο νεώτερο ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο: ιστορικές και πολιτιστικές διαστάσεις», *Ελληνική επιθεώρηση πολιτικής επιστήμης*, τχ.15/2000.

Γούλας Β., «Ευρωπαϊκή ένωση και εκπαίδευση», *Ρωγμές εν τάξει*, τχ. 13/2003.

Γουργουλάκης Π., «Η σουηδική τριτοβάθμια εκπαίδευση: ιστορικό πλαίσιο και σύγχρονα χαρακτηριστικά », *Επιστήμη και Κοινωνία*, τχ.14/2005.

Γρόλλιος Γ., «Παγκοσμιοποίηση, ευρωπαϊκή ενοποίηση και εκπαίδευση», *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, τχ. 68-69/2004.

Γρόλλιος Γ., «Παγκοσμιοποίηση και εκπαίδευση», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.119/2001.

Δαμανάκη Μ., «Χωρίς σχέδιο οι αλλαγές για ΑΕΙ- ΤΕΙ», *Εθνος*, 21/12/2005.

Δεδουσόπουλος Λ., «Εξειδίκευση, διεπιστημονικότητα και επαγγελματισμός των πανεπιστημιακών σπουδών», *Ο Πολίτης*, τχ. 127/1994.

Δεμερτζής Α., «Η επαγγελματική κατάσταση και απασχόληση των διπλωματούχων μηχανικών», Αθήνα, *Ενημερωτικό δελτίο ΤΕΕ* 2312/2004.

Δήμα Χ., «Δημόσια όπως σήμερα μη κερδοσκοπικά αλλά και ιδιωτικά συνεργαζόμενα με ξένα παν/μια, 9+1 προτάσεις για τα ΑΕΙ.», *Ελευθεροτυπία*, 18/01/2006.

Δήμα Χ., «9+1 προτάσεις για τα ΑΕΙ.», *Το Βήμα*, 18/1/2006.

Δημαρόγκωνας Α., «Γιατί χρειάζεται η ιδιωτική ανώτατη εκπαίδευση», *Οικονομικός ταχυδρόμος*, τχ.9/1996.

Δημολαΐδου Φ., «Διάσταση απόψεων για ΑΕΙ», *Μακεδονία*, 21/12/2005.

Διβάρης Γ., «Η διακήρυξη της Μπολόνια και οι μετέπειτα αποφάσεις των υπουργών παιδείας της ευρωπαϊκής ένωσης, οι εξελίξεις και οι επιπτώσεις τους στην ανώτατη εικαστική παιδεία», www.alfavita.gr, 18/03/2006.

Δρεττάκης Μ., «Η δωρεάν εκπαίδευση είναι μόνο στα χαρτιά», www.alfavita.gr, 18/06/2006.

Δρεττάκης Μ., «Η διασπορά τμημάτων των ΑΕΙ καταργεί την έννοια του πανεπιστημίου», *Κυριακάτικη Αυγή*, 7/07/2002.

Δρεττάκης Μ., «Ανεδαφικές οι προτάσεις της επιτροπής σοφών για τα ΑΕΙ», *Καθημερινή*, 01/03/2006.

Δρεττάκης Μ., «Το επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού των νομών της χώρας το έτος 2001», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.141/2005.

Δρεττάκης Μ., «Μεγάλες ανισότητες στην εκπαίδευση του πληθυσμού», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.144/2006.

Δρεττάκης Μ., «Στενή η σχέση των δαπανών για την εκπαίδευση με το κατά κεφαλή ΑΕΠ των χωρών – μελών της ΕΕ», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.135/2004.

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) - Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ), *Διαδικασίες ενσωμάτωσης των νέων στην αγορά εργασίας - η περίπτωση των αποφοίτων των κοινωνικών επιστημών της ανώτατης εκπαίδευσης*, Ιούνιος 2000.

Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας, «Το πόρισμα της επιτροπής Βερέμη για τα παν/μια», *Το Καποδιστριακό*, 15/01/2006.

«Εκπαίδευση, κατάρτιση και ο ρόλος του δημόσιου πανεπιστημίου», *Η Αυγή*, 01/07/2006.

Ελαφρού Γ., «Η νεολαία μεγάλο θύμα της ανεργίας», *Η Καθημερινή*, 25/03/2006.

Ελευθερίου Ι., «Ιατροί στα αζήτητα», *Ελευθεροεπαγγελματίας ιατρός*, τχ. 11-12/2005.

«Έξι διευκρινίσεις για τα πανεπιστήμια», *Το Βήμα*, 09/07/2006.

«Επικίνδυνο το αδιέξοδο στην παιδεία», *Η Καθημερινή*, 09/07/2006.

Επιτροπή για την πανεπιστημιακή εκπαίδευση/ ΕΣΥΠ, *Πόρισμα*, 19 Δεκεμβρίου 2005.

Ερωτόκριτος Μ., «Ο ρόλος της εκπαίδευσης στην εποχή της παγκοσμιοποίησης», www.alfavita.gr, 14/02/2006.

ΕΣΥΕ, *Ερευνες εργατικού δυναμικού(στοιχεία περιόδου 2000-2006)*

ΕΣΥΕ, *Ερευνες εργατικού δυναμικού(στοιχεία περιόδου 1998-2005)*

Ευθυμίου Π., «Ποια μεταρρύθμιση χρειάζεται η παιδεία», *Το Βήμα*, 12/03/2006.

Ζηβελδής Α., Μιχελόγκονα Α., «Φορείς δημιουργίας των τεχνολόγων – σχέσεις με το κράτος, τα ΑΕΙ και τον ιδιωτικό τομέα», *Σύγχρονα θέματα*, τχ.49/1993.

Ζουμπουλάκη Μ., «Περί ιδιωτικών πανεπιστημίων ‘αντίλογος’», *Η Θεσσαλία*, 02/04/2006.

Ζωντήρος Δ., «Η αξιολόγηση και η διασφάλιση της ποιότητας της ανώτατης εκπαίδευσης στην ευρωπαϊκή ένωση: καταρτίζοντας τους αξιολογητές ποιότητας», *Πανεπιστήμιο*, τχ.3/2001.

«Η επιτυχία σε ΑΕΙ περνάει και από το μηχανογραφικό», *Η Καθημερινή*, 08/07/2006.

«Η κρίση της εκπαίδευσης», *Ελευθεροτυπία*, 09/07/2006.

«Η πολιτική αντιπαράθεση σε...ακαδημαϊκό επίπεδο», *Το Βήμα*, 26/03/2006.

Ηλιάδης Ν. Η., «Διαδικασίες εισαγωγής στα πανεπιστήμια στην ευρωπαϊκή ένωση», *Τεχνικά*, τχ.121/2003.

Ηλίου Μ., «Ποιότητα της εκπαίδευσης και ακαδημαϊκές ελευθερίες», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.105/1999.

Θεοτοκάς Ν., «Η προϊούσα υπονόμευση του δημόσιου πανεπιστημίου», *Πανεπιστήμιο*, τχ. 1/ 2000

Θεοτοκάς Ν., «Ποιος φοβάται την αποτίμηση του έργου των ΑΕΙ;», www.alfavita.gr, 19/03/2006.

Θεοτοκάς Ν., «Το πανεπιστήμιο σε καιρούς που αλλάζουν», www.alfavita.gr, 11/01/2006

Θεοτοκάς Ν., «Μέτωπο παιδείας ΙΙΙ», *Ο Πολίτης*, τχ. 44/1997.

Θεοτοκάς Ν., «Η ηγεμονία του νεοφιλελευθερισμού στην ευρωπαϊκή ανώτατη εκπαίδευση», *Η Αυγή*, 14/12/2001.

Θεοτοκάς Ν., «Ποιος διαλύει τα ΑΕΙ;», *Ο Πολίτης*, 6 Σεπ 2002.

Θεοτοκάς Ν., «Ο ευρωπαϊκός νεοφιλελευθερισμός εκποιεί το ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο», *Η Αυγή*, 28 Σεπτεμβρίου 2003.

Θεοτοκάς Ν., «Απέναντι στον σκληρό πυρήνα του νεοφιλελευθερισμού συνεχίζονται οι κινητοποιήσεις στα ΑΕΙ», *Κυριακάτικη Αυγή - Ενθέματα*, 9/11/2003.

Θεοτοκάς Ν., «Κέντρα ελευθέρων σπουδών, ποιος κοροϊδεύει ποιον;» *ANTI*, 14/12/2003.

Θεοτοκάς Ν., «“Αξιολόγηση και διασφάλιση ποιότητας” από το ακαδημαϊκό πανεπιστήμιο στην παραγωγή υπηρεσιών εκπαίδευσης», *Ο Πολίτης*, 07/12/2003.

Θεοτοκάς Ν., «Από τη δημόσια δωρεάν παιδεία στην αγορά υπηρεσιών εκπαίδευσης: η “αξιολόγηση” ως πιστοποίηση προϊόντων», *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, τχ. 67/2004.

Θεοτοκάς Ν., Πετραλιάς Ν., «Η απορρύθμιση του δημόσιου πανεπιστημίου», *Ο Πολίτης*, τχ. 60/1999.

Ιωακειμίδης Π. Κ., «Πανεπιστήμιο του παρελθόντος ή του μέλλοντος;», *Τα Νέα*, 13/01/2006.

Καββαδίας Γ., «Παγκοσμιοποίηση και εκπαίδευση : πολιτικές εκπαίδευσης και διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί », *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, τχ. 68-69/2004.

Καββαδίας Γ., Σταυρινάδης Στ., «Προϋπολογισμός 2001 για την εκπαίδευση», *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, τχ. 57/2001.

Καδδά Δ., «Έλληνας, νέος και μόνιμα άνεργος », *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 25/03/2006.

Καζαμίας Α., «Συγκριτική ανάλυση της διεθνούς πρακτικής ως προς τις μεταπτυχιακές σπουδές και η περίπτωση της Ελλάδας» σε ΥΠΕΠΘ/ΚΕΕ - Σύνοδος Πρυτάνεων - Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, *Συνέδριο: Εκπαίδευση 2000: μεταπτυχιακές σπουδές και έρευνα στα ελληνικά Α.Ε.Ι.*, Καλλιθέα, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, 2000.

Καλημέρη Χ., «Το καλύτερο πτυχίο είναι...οι γνωριμίες», *Ημερησία*, 20/02/2006.

Καλημέρη Χ., «Τρεις αλλαγές στην ανώτατη εκπαίδευση», *Ημερησία*, 18/04/2006.

Καλημέρη Χ., «Πρόταση για διαγραφές των αιώνιων φοιτητών», *Ημερησία*, 03/05/2006.

Καλημέρη Χ., «Με λουκέτο διαρκείας στα ΑΕΙ απειλούν οι πανεπιστημιακοί», *Ημερησία*, 29/03/2006.

Καλημέρη Χ., «Νέες φωτιές στα πανεπιστήμια», *Ημερησία*, 20/12/2005.

Καμπύλης Γ., «Πανεπιστημιακή omerta», *Τα Νέα*, 26-27/02/2005.

Κανελλόπουλος Κ., «Θέματα μακροοικονομικής πολιτικής. Ανεργία: διαστάσεις, αίτια και πολιτική, *Οικονομικές εξελίξεις*, τχ.7/2004.

Καντούρης Κ., «Στη σχολή...μετά φόβου!», *Τα Νέα*, 28/02/2006.

Καντούρης Κ., «Πήραν το άσυλο στα χέρια τους», *Τα Νέα*, 02/03/2006.

Καντούρης Κ., «Ούτε βιβλία δεν έχουμε...», *Τα Νέα*, 22/03/2006.

Καραγιάννης Α., «Μανιφέστο 167 ελλήνων πανεπιστημιακών του εξωτερικού », *Καθημερινή*, 26/02/2006.

Κάραλης Γ., «Ανεργία και απαξιωτικές συνθήκες απασχόλησης μαστίζουν τον τεχνικό κόσμο», Αθήνα, *Ενημερωτικό δελτίο ΤΕΕ*, 2334/2005.

Κάραλης Θ., «Δια βίου εκπαίδευση και ελληνικό πανεπιστήμιο. Η συμμετοχή των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο σύστημα συνεχιζόμενης κατάρτισης», *Πανεπιστήμιο*, τχ.5/2002.

Καραμεσίνη Μ., «Γραφεία διασύνδεσης και επιχειρηματικότητα στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση», Πρακτικά συνεδρίου: *Η νέα στρατηγική για την εκπαίδευση και την αρχική επαγγελματική κατάρτιση. Η παιδεία στην κορυφή*, Αθήνα, 23/11/2005.

Καραμεσίνη Μ., Κορνελάκης Α., «Από την εκπαίδευση στην απασχόληση: η πρώτη σημαντική εργασία των αποφοίτων ΑΕΙ και η εργασιακή εμπειρία μέσω του stage», σε Δεδουσόπουλος Α., *Εργασία 2005*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρώπινου Δυναμικού/Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2005.

Καραποστόλης Β., «Τομέας κοινωνικών επιστημών Πολυτεχνείου Κρήτης: ΕΠΕΑΕΚ – πανεπιστημιακή εκπαίδευση και έρευνα: ετεροαπασχόληση πτυχιούχων, ένα καίριο ζήτημα εκπαιδευτικής πολιτικής», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.129/2003.

Κάτσικας Χρ., «Η ανεργία των πτυχιούχων μιας χρήσης», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, 23/11/2002.

Κάτσικας Χρ., «Η κοινωνική σύνθεση του φοιτητικού πληθυσμού», *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, τχ. 60-61/2002.

Κάτσικας Χρ., «100 πτυχία στη ...λεωφόρο της αγοράς εργασίας», *Τα Νέα*, 26-27/03/2005.

Κάτσικας Χρ., «Αυξάνουν τις...κενές θέσεις!», *Τα Νέα*, 03/03/2006.

- Κάτσικας Χρ., «Μύθος και πραγματικότητα», *Το Βήμα*, 12/02/2006.
- Κάτσικας Χρ., «Φόβοι για ακραίες βαθμολογίες», *Τα Νέα*, 20/03/2006.
- Κάτσικας Χρ., «Το πανεπιστήμιο έγινε λύκειο του '50», *Τα Νέα*, 18/10/2000.
- Κάτσικας Χρ., «Το σχολείο και οι ανάγκες της αγοράς», *Τα Νέα*, 13/2/2002.
- Κάτσικας Χρ., «Από τη Μπολόνια στην Πράγα. Το οργουελιανό όραμα της αγοράς για την τριτοβάθμια εκπαίδευση», *Ουτοπία*, τχ. 46/2001.
- Κάτσικας Χρ., «Από τη Μπολόνια στην Πράγα και το Βερολίνο – η μετάλλαξη του πανεπιστημίου», www.alfavita.gr, 18/03/2006.
- Κάτσικας Χρ., «Το μαύρο κουτί των φοιτητικών κινητοποιήσεων», www.alfavita.gr, 09/07/2006.
- Κάτσικας Χρ., Μπαλάσκας Λ., «Επιχείρηση βίαιης επιβολής των όρων της αγοράς στην τριτοβάθμια εκπαίδευση», *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, τχ. 57/2001.
- Κάτσικας Χρ., «Η ταξικότητα της παιδείας παίρνει νέα χαρακτηριστικά: η εκπαίδευση της αμάθειας», *Η Αυγή*, 28 Φεβρουαρίου 2003.
- Κάτσικας Χρ., «Τι αλλαγές συντελούνται ήδη στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση», *Η Καθημερινή*, 2 Μαρτίου 2003.
- Κάτσικας Χρ., «Η αναδιάρθρωση του ελληνικού πανεπιστημίου: το χρίσμα της αγοράς», *Ουτοπία*, τχ. 55/2003.
- Κάτσικας Χρ., «Βήμα – βήμα από τη Μπολόνια στην Πράγα», *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, τχ. 58/2001.
- Κάτσικας Χρ., «Μάστιγα η ετεροαπασχόληση», *Τα Νέα*, 31/10/2005.
- Κάτσικας Χρ., «Εκπαίδευση και εξουσία: νέες ρυθμίσεις για την αξιολόγηση», στο: Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, *Δομές και σχέσεις εξουσίας στη σημερινή Ελλάδα*, 7ο Επιστημονική Συνέδριο, Αθήνα 2000.
- Κέκος Δ., «Μπροστά στη αναδιάρθρωση των Πανεπιστημίων», *Θέσεις* τχ. 22/1998.
- «Κινητοποιήσεις στις...πόλεις των φοιτητών», *Τα Νέα*, 06/07/2006.
- Κιούκας Δ., «Ο δημόσιος χαρακτήρας της ανώτατης παιδείας», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, τχ. 38/1997.
- Κίσικρα – Soderquist M., «Η κρατική εκπαίδευση στη Σουηδία: μερικά θέματα επικαιρότητας στο κατώφλι της τρίτης χιλιετίας» *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ. 120/2001.
- Κλάδης Δ., «Η πρόκληση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και οι προοπτικές της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα», σε Τσαούσης (επιμ.), *Η ευρωπαϊκή πρόκληση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*, Αθήνα, Gutenberg, 1990.
- Κορπάκης Δ. Α., «Η πορεία του COMETT στον ελληνικό χώρο (1987-89)» σε Δ.Γ. Τσαούσης (επιμ.), *Η ευρωπαϊκή πρόκληση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*, Αθήνα, Gutenberg, 1990.
- Κοτζιάς Ν., «Τα προβλήματα των ΑΕΙ και οι ελληνικοί μύθοι», *Ημερησία*, 29/01/2006.
- Κοτρογιάννος Δ., «Το πανεπιστήμιο στην εποχή της απασχολησιμότητας. Ιστορία, πραγματικότητα και επίφαση», *Πανεπιστήμιο*, τχ.5/2002.
- Κουλαΐδη Β., «Ο τρίτος δρόμος για την παιδεία», *Έθνος*, 06/10/2005.
- Κουναλάκη Ξ., «Τόμας Ράχελ: χρειαζόμαστε πτυχιούχους με ειδικευση», *Η Καθημερινή*, 19/03/2006.
- Κουφοβασίλης Δ., «Αξιολόγηση, μια νέα αντεκπαιδευτική επιλογή στο προσκήνιο», *Πορεία*, τχ.16/2001.
- Κρεμμυδάς Β., «Δράσεις, ενέργειες και η επιχειρησιακή εισβολή του ιδιωτικού στο πανεπιστήμιο», *Ο Πολίτης*, τχ.46/1998.

Κρεμμυδάς Β., «Κοινωνία και παιδεία. Χαρακτηριστικά μιας πανεπιστημιακής πολιτικής», σε Ίδρυμα Καράγιωργα, *Το πανεπιστήμιο στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα, Ίδρυμα Καράγιωργα, 1991.

Κρητικίδης Γ., «Η απασχόληση των νέων 15-29 ετών», *Ενημέρωση*, τχ.127/2006.

Κυπριανός Π., Κονιόρδος Μ., «Η απομυθοποίηση του πανεπιστημίου: αιωνόβιοι φοιτητές και εγκατάλειψη σπουδών», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.132/2003.

Κυρίδης Α., Δρόσος Β., «Τριάντα χρόνια ανισότητας στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση: μελέτη βασικών χαρακτηριστικών της ελληνικής εκπαιδευτικής ανισότητας για την 30ετία 1956-1986 με τη χρήση δεικτών ευκαιρίας πρόσβασης στα ελληνικά ΑΕΙ», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.118/2001.

Κυρίδης Α., Ντίνας Κ., Κατσούνη Χ., «ΑΕΙ: αξιολόγηση ΔΕΠ. Οι φοιτητές περιγράφουν τον ιδανικό πανεπιστημιακό δάσκαλο», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.122/2002.

Κυρίδης Α., Τσακίριδου Ε., Παλαιολόγου Ν., «Η έρευνα, η εκπαίδευση και η εκπαιδευτική έρευνα. Οι απόψεις φοιτητών παιδαγωγικών τμημάτων για την έρευνα στην εκπαίδευση», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.134/2004.

Λάκασας Α., «Οι πανεπιστημιακοί ενώπιον ίδρυσης μη κρατικών ΑΕΙ», *Η Καθημερινή*, 31/03/2006.

Λάκασας Α., «Πρωτιά στην εξαγωγή φοιτητών. Από τους 60.000 έλληνες που σπουδάζουν στο εξωτερικό, οι 23.000 βρίσκονται στη Βρετανία», *Η Καθημερινή*, 30/03/2006.

Λάκασας Α., «Ανακατανομή εισακτέων σε ΑΕΙ- ΤΕΙ», *Η Καθημερινή*, 14/01/2006.

Λάκασας Α., «Προς ριζικές αλλαγές στα ΑΕΙ», *Η Καθημερινή*, 05/10/2005.

Λάκασας Α., «Από τα επαγγελματικά λύκεια στα ΑΕΙ», *Η Καθημερινή*, 20/01/2006.

Λάκασας Α., «Το πόρισμα πρυτάνεων για αλλαγές στα ΑΕΙ», *Η Καθημερινή*, 28/01/2006.

Λάκασας Α., «Δοκιμάζεται το άσυλο σε ΑΕΙ- ΤΕΙ », *Η Καθημερινή*, 11/12/2005.

Λάκασας Α., «Έτσι θέλουμε τα ΑΕΙ λένε οι πρυτάνεις», *Η Καθημερινή*, 21/03/2005.

Λάκασας Α., «Εκπαιδευτικοί χωρίς γνώσεις διδασκαλίας», *Η Καθημερινή*, 20/03/2005.

Λάκασας Α., «Διέξοδος για τα ΑΕΙ της επόμενης μέρας», *Η Καθημερινή*, 20/12/2005.

Λάκασας Α., «Σχολές ΑΕΙ με προοπτικές για το μέλλον», *Η Καθημερινή*, 19/03/2006.

Λάκασας Α., «Τετραετής πλέον η θητεία πρυτάνεων και κοσμητόρων», *Η Καθημερινή*, 05/11/2005.

Λάκασας Α., «Σε διάλογο οι προτάσεις των 8 πανεπιστημιακών», *Η Καθημερινή*, 21/12/2005.

Λαμπριανίδης Λ., «Να μην ιδρυθούν άλλα περιφερειακά πανεπιστήμια», *Οικονομικός ταχυδρόμος*, τχ.36/1994.

Λαμπριανίδης Λ., «Από το αίτημα για στρατόπεδα νεοσυλλέκτων, στο αίτημα για περιφερειακά πανεπιστήμια», *Σύγχρονα θέματα*, τχ.50-51/1994.

Λαμπριανίδης Λ., «Περιφερειακά πανεπιστήμια: για μια νέα χωροθέτηση», *Ο Πολίτης*, τχ.15/1995.

Λαμπριανίδης Λ., «Περισσεύει η υποκρισία γύρω από το πανεπιστήμιο», *Η Αυγή*, 12/02/2006.

Λιοδάκης Γ., «Επίμαχα ζητήματα παιδείας και έρευνας και οι προσανατολισμοί των νέων κοινωνικών αγώνων», *Ουτοπία*, τχ. 61/2004.

Λυμπεράκη Α., «Μέρος Β'. απασχόληση», σε Λυμπεράκη Α., Τήνιος Π., *Εργασία και συνοχή: τα εθνικά σχέδια δράσης για την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2002.

Λυριντζής Χρ., «Η πολιτική επιστήμη στην Ελλάδα: μια σταθερή και χωρίς εξάρσεις ανάπτυξη», *Σύγχρονα Θέματα*, τχ. 81/2002.

Μαϊστρος Γ., «Ο αγώνας για το δημόσιο πανεπιστήμιο στην Ευρώπη», *Κυριακάτικη Αυγή*, 26/03/2006.

Μακρίδης Γ., Κάτσικας Χρ., «Προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές», *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, τχ. 57/2001.

Μαντζούφας Π. Γ., «Η εκλογή πανεπιστημιακών», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, τχ. 29/1997.

Μανωλεδάκης Ι., «Παραπληροφόρηση με στόχο να συρρικνωθεί το άσυλο», www.alfavita.gr, 03/07/2006.

Μανώλη Π., «Η παιδεία, τα κακώς κείμενα και το πόρισμα...», *Ελεύθερος Τύπος*, 20/12/2005.

«Μαριέττα συμφωνεί με Γιώργο για μανάτζερ στα ΑΕΙ», *Ελευθεροτυπία*, 24/11/2005.

Μαρίνης Στ., «Εκπαίδευση και εργασία στα πλαίσια της Ε.Ε.», *Αντιτετράδια της Εκπαίδευσης*, τχ.68-69/2004.

Μαρίνος Γ., «Απλές λύσεις για την παιδεία», *Το Βήμα*, 02/04/2006.

Μαρκάτος Ν., «Μαζική ανώτατη παιδεία και ανεργία», *Οικονομικός ταχυδρόμος*, τχ.111/1995.

Μασσάλα Β., «Τι μπορεί και πρέπει να αλλάξει στα ΑΕΙ», *Το Βήμα*, 30/06/2005.

Μάστορας Ν., «Πρυτάνεις κατά των αιώνων φοιτητών...οι προτάσεις επιτροπής πρυτάνεων για την τριτοβάθμια εκπαίδευση», *Τα Νέα*, 02/02/2006.

Μάστορας Ν., «Σπουδές με ημερομηνία λήξης», *Τα Νέα*, 11-12/03/2006.

Μάστορας Ν., «Μαχαίρι στις σχολές αιχμής», *Τα Νέα*, 03/03/2006.

Μάστορας Ν., «Προτάσεις βόμβα για ΑΕΙ- ΤΕΙ», *Τα Νέα*, 18/04/2006.

Μάστορας Ν., «Γαλλικό...τεστ στα ΑΕΙ», *Τα Νέα*, 22/03/2006.

Μάστορας Ν., «Μη κρατικό πανεπιστήμιο από το 2008», *Τα Νέα*, 04/02/2006.

Μάστορας Ν., «Πρώτο βήμα για ΑΕΙ – επιχειρήσεις. Σύγκρουση για την πρόταση ίδρυσης μη κρατικών ιδρυμάτων», *Τα Νέα*, 19/01/2006.

Μάστορας Ν., «Ρήξη στις παρατάξεις καθηγητών και δασκάλων μετά την αποχώρηση από τον εθνικό διάλογο», *Τα Νέα*, 21/02/2006.

Μάστορας Ν., «Ξενόγλωσσα μεταπτυχιακά σε ελληνικά πανεπιστήμια», *Τα Νέα*, 20/09/2005.

Μάστορας Ν., «Καμία έκπτωση στο πανεπιστημιακό άσυλο», *Τα Νέα*, 20/12/2005.

Μάστορας Ν., «Αγγλο-γαλλικός πόλεμος για τους έλληνες φοιτητές», *Τα Νέα*, 18/02/2006.

Μαυρογιώργος Γ., Σιάνου Ε., «Τάσεις στη διαμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών», σε Μπασάντης Δ.(επιμ.), *Το πανεπιστήμιο στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα, Παπαζήση, 2000.

Μαυρουδέας Στ., «Πανεπιστήμιο και καπιταλισμός», *Ουτοπία*, τχ. 18/1995.

«Μεγάλα προβλήματα έλλειψης διοικητικού και διδακτικού προσωπικού σε περιφερειακά ΑΕΙ», *Το Καποδιστριακό*, 01/11/2005.

Μηλιαρονικολάκη Ε., «Ανώτατη εκπαίδευση: ανατομία ενός εγκλήματος», *Θέματα Παιδείας*, τχ. 10-11/2002.

Μηταφίδης Τρ., «Μεταρρυθμίσεις και μαζικό κίνημα», www.alfavita.gr, 25/03/2006.

Μητσοπούλου Μ., «Ανεργία στη νεολαία: μια ελληνική πρωτιά που δεν γιορτάζεται», *Εποχή*, 02/04/2006.

Μητσοπούλου Μ., Πελαγίδης Θ., «Το ελληνικό πανεπιστήμιο στα όριά του », *Επιστήμη και Κοινωνία*, τχ.14/2005.

Μελάσσας Δ., «Τα όρια του ασκούμενου από τον πρύτανη ελέγχου της εκλογής μελών ΔΕΠ», *Πανεπιστήμιο*, τχ.6/2003.

«Μετεξεταστέα και από τους πρυτάνεις η Γιαννάκου», *Τα Νέα*, 07/07/2006.

Μουζέλης Ν., «Αλλαγές σε φοιτητική εκπροσώπηση, συγγράμματα και άσυλο», *Ελευθεροτυπία*, 10/10/2005.

Μουζέλης Ν., «Μια ανεξάρτητη αρχή για τα πανεπιστήμια», *Το Βήμα*, 27/11/2005.

Μουζέλης Ν., «Οι εκπαιδευτικές ανισότητες», *Το Βήμα*, 29/01/2006.

Μούτσιος Σ., «Αναδιοργάνωση του καπιταλισμού και εκπαιδευτική πολιτική στο διεθνή χώρο και την Ελλάδα», *Πανεπιστήμιο*, τχ.4/2001.

Μπαμπινιώτης Γ., «Η απαξίωση των πανεπιστημίων», *Το Καποδιστριακό*, 01/11/2005.

Μπαμπινιώτης Γ., «Ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά πανεπιστήμια. Επίλυση του προβλήματος ή πυροτέχνημα;», *Το Καποδιστριακό*, 01/02/2006.

Μπαμπινιώτης Γ., «Τα τεχνικά έργα των πανεπιστημίων: μια χαίνουσα πληγή», *Το Καποδιστριακό*, 15/02/2006.

Μπαμπινιώτης Γ., «Ποιος υπονομεύει τα πανεπιστήμια», *Το Βήμα*, 03/07/2005.

Μπαμπινιώτης Γ., «Περί εκπαιδευτικής φιλανθρωπίας στα πανεπιστήμια», *Το Βήμα*, 04/09/2005.

Μπαμπινιώτης Γ., «Εθνικός διάλογος για την παιδεία», *Το Καποδιστριακό*, 01/02/2005.

Μπαρτσιδής Μ., Χοντολίδου Ε., «Παγκοσμιοποίηση και εκπαίδευση: ο μύθος της αποδυνάμωσης των εθνικών κρατών στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα», *Θέσεις*, τχ. 80/2002.

Μπασάντης Δ., «Το νέο διεθνές περιβάλλον και το πανεπιστήμιο» σε Μπασάντης (επιμ.) *Το πανεπιστήμιο στον 21ο αιώνα*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2000.

Μπασιάκος Γ., «Ιδιωτικά ναι – πανεπιστήμια όχι», *Κυριακάτικη Αυγή*, 26/02/2006.

Μπασιάκος Γ., «Γιατί κάνουμε λάθος όταν λέμε όχι στην αξιολόγηση των πανεπιστημίων», *Η Αυγή*, 11/04/2005.

Μπενέκου Β., «Ιδιωτικά ΑΕΙ με αυστηρούς ελέγχους», *Έθνος*, 02/04/2006.

Μπενέκου Β., «Μεθόριος η Ελλάδα στο χάρτη της εκπαίδευσης», *Έθνος της Κυριακής*, 20/02/2005.

Μπουρίκος Δ., «Γιατί είναι πρόβλημα το φαινόμενο των αιώνιων φοιτητών;», www.alfavita.gr, 21/04/2006.

Μυλόπουλος Γ., «Το ποτάμι της παιδείας δεν γυρίζει πίσω», www.alfavita.gr, 16/04/2006.

Μυλόπουλος Γ., «Μην πυροβολείτε το πανεπιστημιακό άσυλο», www.alfavita.gr, 21/03/2006.

- Μυλόπουλος Γ., «Η χαμένη αυτοδιοίκηση των πανεπιστημίων», www.alfavita.gr, 28/01/2006.
- Μυλόπουλος Γ., «Ο ψευδεπίγραφος προοδευτισμός της ιδιωτικοποίησης των ΑΕΙ», www.alfavita.gr, 07/07/2006.
- Νάκου Φ., «Κινδυνολογίας το ανάγνωσμα», *Αδέσμευτος Τύπος*, 07/10/2005.
- Νάκου Φ., «Αλλαγές στην παιδεία», *Αδέσμευτος Τύπος*, 24/01/2006.
- Νανούρη Δ., «Έτσι θέλουν τα πανεπιστήμια οι πρυτάνεις», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 05/02/2001.
- Ναζάκης Χ., «Η νέα σχέση πανεπιστημίου, επιχειρήσεων και κράτους. Η παραγωγή άυλων εμπορευμάτων» σε Ίδρυμα Καράγιωργα, *Το πανεπιστήμιο στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα, Ίδρυμα Καράγιωργα, 1991.
- Νεγρεπόντη Δελιβάνη Μ., «Δεν είναι οικονομική η κρίση στα πανεπιστήμια», *Οικονομικός ταχυδρόμος*, τχ.49/1995.
- «Νέος τρόπος εκλογής των πρυτανικών αρχών. Προβληματισμός στα πανεπιστήμια. Δύο διακοπτόμενες τετραετίες και όχι στην ίδια θέση», *Το Καποδιστριακό*, 01/12/2005.
- Νιβολιανίτης Ν., «Δέκα πληγές στην παιδεία άνοιξε το υπουργείο», *Έθνος*, 30/01/2006.
- Νικητάκη Λ., «Κοινοτικά πανεπιστήμια στην Ελλάδα», *Απογευματινή*, 20/12/2005.
- Νικητάκη Λ., «Χωρίς πανελλαδικές εξετάσεις μετά 25 στα πανεπιστήμια», *Απογευματινή*, 18/02/2006.
- Νικητάκη Λ., «Πλαφόν 40 μαθημάτων για την απόκτηση πτυχίου», *Απογευματινή*, 15/12/2005.
- Νικολαΐδου Ε., «Αιώνιοι...οι μισοί φοιτητές», *Έθνος*, 20/04/2006.
- Νικολαΐδου Ε., «Η αντιεκπαιδευτική πολιτική και το ιδεολόγημα της "κοινωνίας της γνώσης"» *Ριζοσπάστης*, 07/07/2002.
- Νικολάου Β., «Ριζικές αλλαγές στην ανώτατη εκπαίδευση», *Ελεύθερος Τύπος*, 21/12/2005.
- Νικολίτσα Δ., «Η συμμετοχή των γυναικών στην ελληνική αγορά εργασίας: εξελίξεις και προσδιοριστικοί παράγοντες», *Οικονομικό δελτίο*, τχ.26/2006.
- Νόβα – Καλτσούνη Χ., «Η εκπαίδευση στο νέο οικονομικό – κοινωνικό περιβάλλον και το μέλλον των πανεπιστημιακών παιδαγωγικών τμημάτων», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.112/2000.
- Νόβα - Καλτσούνη Χ., «Στάσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών για την προοπτική της εκπαίδευσης στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ενοποίησης: περιεχόμενο σπουδών και ευρωπαϊκή ταυτότητα – επαγγελματικό προφίλ του ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.126/2002.
- Νούτσος Μ., «Κοινωνία της γνώσης και εκπαιδευτικές αλλαγές», *Η Αυγή*, 28 Φεβρουαρίου 2003.
- Νούτσος Μ., «Σοφοί και ΑΕΙ», *Η Κυριακάτικη Αυγή*, 29/01/2006.
- Νούτσος Π., «Η κατάτμηση της φιλοσοφικής σχολής. 'Κομμάτια και θρύψαλα'», σε Ίδρυμα Καράγιωργα, *Το πανεπιστήμιο στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα, Ίδρυμα Καράγιωργα, 1991.
- Νούτσος Π., «Πανεπιστήμιο: οι όροι του πλέγματος των σχέσεων εξουσίας», σε Ίδρυμα Καράγιωργα, *Δομές και σχέσεις εξουσίας στη σημερινή Ελλάδα*, Αθήνα, Ίδρυμα Καράγιωργα, 2000.
- Ξανθόπουλος Θ., «Προς εικονική ανώτατη εκπαίδευση. Η παγκοσμιοποίηση της αγοράς, το ευρωπαϊκό πανεπιστημιακό τοπίο και η διακήρυξη της Μπολόνια», *Η Καθημερινή*, 21/01/2001.

Ξανθόπουλος Θ., «Παγκοσμιοποίηση της αγοράς, ευρωπαϊκός χώρος ανώτατης εκπαίδευσης και διακήρυξη της Μπολόνια», στο διεθνές σεμινάριο *Η διακήρυξη της Bologna και η ελληνική προσέγγιση*, Αθήνα, 19 Ιανουαρίου 2001.

Ξανθόπουλος Θ., «Παιδεία: ο ενδοελληνικός μικρόκοσμος», *Η Καθημερινή*, 12/10/2003.

Ξανθόπουλος Θ., «Ο χώρος της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ευρώπη των κοινωνιών: ιστορικό, ανάλυση πολιτικής, θέσεις και προτάσεις», Εισήγηση στο διεθνές σεμινάριο του ΥΠΕΠΘ: *Κοινωνικές διαστάσεις του ευρωπαϊκού χώρου ανώτατης εκπαίδευσης*, 19-20.02.2003.

Ξανθόπουλος Θ., «Να μην γίνουν τα πανεπιστήμια σούπερ μάρκετ - η ανώτατη εκπαίδευση στην Ευρώπη των κοινωνιών», *Η Καθημερινή*, 16.02.2003.

Ξανθόπουλος Θ., «Το δημόσιο αγαθό της παιδείας: υποκριτικές κορώνες και ωμή πραγματικότητα», *Η Αυγή*, 28.02.2003.

Ξανθόπουλος Θ., «Ευρωπαϊκά Α.Ε.Ι.: από τη διακήρυξη της Μπολόνια στο ανακοινωθέν του Βερολίνου», *Η Καθημερινή*, 21.06.2003,

Ξανθόπουλος Θ., «Παγκοσμιοποίηση της αγοράς, ευρωπαϊκός χώρος ανώτατης εκπαίδευσης και διακήρυξη της Μπολόνιας», *Πανεπιστήμιο*, τχ.3/2001.

«Ξεφυλλίζοντας την ατζέντα του ΟΟΣΑ...» *Η Αυγή*, 02/07/2006.

«Ο αρχαιακός θησαυρός του πανεπιστημίου Αθηνών», *Το Καποδιστριακό*, 15/12/2006.

«Οι καθηγητές ΑΕΙ δεν απορρίπτουν τη μεταρρύθμιση», *Η Καθημερινή*, 01/07/2006.

«Οι πόλεις που ζουν από τους φοιτητές», *Το Βήμα*, 02/07/2006.

«Οι προτάσεις των 8 σοφών και η πανεπιστημιακή κοινότητα», *Κυριακάτικη Αυγή*, 26/03/2006.

Ουζούνογλου Ν, Παναγιωτάτου Ε., «Εισήγηση» σε ΥΠΕΠΘ/ΚΕΕ - Σύνοδος Πρυτάνεων - Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Συνέδριο: *Εκπαίδευση 2000: μεταπτυχιακές σπουδές και έρευνα στα ελληνικά Α.Ε.Ι.*, Καλλιθέα, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, [χ.χ.].

Πάκος Θ., «Αξιολόγηση πανεπιστημιακού έργου: θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα», *Ουτοπία* τχ. 41/2002.

Παλής Ζ., Κυριαζή Ο., «Οι έλληνες πανεπιστημιακοί», *Επιστήμη και κοινωνία*, τχ.2-3/1999.

Παναγιωτόπουλος Δ., «ΑΕΙ: πρωτοφανής σπατάλη και ασυδοσία», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, τχ. 5/1994.

Παναγιωτόπουλος Ν., «Εκπαίδευση και αγορά. Σκέψεις και σημειώσεις», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.135/2004.

«Πανάκριβα πτυχία, αβέβαιη αναγνώριση», *Ελευθεροτυπία*, 02/07/2006.

Πανούσης Γ., «Το 24ωρο ενός σύγχρονου καθηγητή πανεπιστημίου: τι πρυτανεύει; Εν σοφία τα πάντα;», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.144/2006.

Πανούσης Γ., «Εικοσαετής απολογισμός φθορών στα ΑΕΙ», *Πανεπιστήμιο*, τχ.5/2002.

Πανούσης Γ., «Ακαδημαϊκή δεοντολογία και πανεπιστημιακό ήθος», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.116/2001.

Πανούσης Γ., «Έχω γράμματα για τη γούνα τους...», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.141/2005.

Πανούσης Γ., «Τα ελληνικά πανεπιστήμια μπροστά στην πρόκληση για σπουδές ομογενών (και όχι μόνο)», *Πανεπιστήμιο*, τχ.2/2000.

Παντελάκης Σ., «Δημοσιούπαλληλική νοοτροπία στα πανεπιστήμια», *Οικονομικός ταχυδρόμος*, τχ.22/1997.

Παπαδάκης Ν., Πυργιωτάκης Ι., «Η πρόωγη μεταρρύθμιση. Το νομοσχέδιο Τσάτσου – Ευρυγένη για τη μεταρρύθμιση της ανώτατης εκπαίδευσης», *Επιστήμη και κοινωνία*, τχ.11/2003.

Παπαδάκης Ν., «Ελληνική εκπαιδευτική πολιτική και ανώτατη εκπαίδευση. Η περίπτωση της μεταρρύθμισης του 29», *Πανεπιστήμιο*, τχ.1/2000.

Παπαδάκης Ν., «Κράτος, πανεπιστήμιο και εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα: από το Ν.5343/32 στο Ν. 1268/82, Ρέθυμνο, Πανεπιστήμιο Κρήτης 2001», *Πανεπιστήμιο*, τχ.6/2003.

Παπαδάκης Ν., «Η δι'ελευθερίας προσωπικής επικοινωνίας των καθηγητών του πανεπιστημίου εξυπηρέτησις των σκοπών αυτού. Καθηγητικός συνδικαλισμός, εκπαιδευτική μεταρρύθμιση και η κρίση της αυτοτέλειας: οι καταβολές μιας πολύσημης σχέσης», *Πανεπιστήμιο*, τχ.3/2001.

Παπαδέας Π., «Επενδύσεις, διαχείριση και έλεγχος δαπανών στα ελληνικά πανεπιστήμια», *Πανεπιστήμιο*, τχ.7/2003.

Παπαδημητρίου Γ., «Το σύνταγμα και η ίδρυση μη κρατικών πανεπιστημίων», σε Ίδρυμα Καράγιωργα, *Το πανεπιστήμιο στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα, Ίδρυμα Καράγιωργα, 1991.

Παπαδημητρίου Ζ., «Παγκοσμιοποίηση, τεχνολογική εξέλιξη και εκπαιδευτικό σύστημα: η περίπτωση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.125/2002.

Παπαδοπούλου Σ., «Η προπτυχιακή εκπαίδευση στην ιατρική», *Ελευθεροτυπία*, 01/03/2006.

Παπαιωάννου Δ., «Ιδιωτικοποίηση και αξιολόγηση των πανεπιστημίων», *Πορεία*, τχ.16/2001.

Παπαματθαίου Μ., «Πτυχία χωρίς επαγγελματικά δικαιώματα», *Το Βήμα*, 12/03/2006.

Παπαματθαίου Μ., «Αντιδράσεις στο τρुक με τους εισακτέους», *Το Βήμα*, 04/03/2006.

Παπαματθαίου Μ., «Τι θα προβλέπει ο νέος νόμος πλαίσιο για τα ΑΕΙ», *Το Βήμα*, 23/04/2006.

Παπαματθαίου Μ., «Πώς θα μπειτε σε καλή σχολή από το παράθυρο», *Το Βήμα*, 04/12/2005.

Παπαματθαίου Μ., «Αιτία πολέμου ο νόμος – πλαίσιο για τα ΑΕΙ», *Το Βήμα*, 22/12/2005.

Παπαματθαίου Μ., «Εκτός οι ανεπιθύμητοι πρυτάνεις», *Το Βήμα*, 21/12/2005.

Παπαματθαίου Μ., «Ριζικές αλλαγές στην εκπαίδευση προτείνει η επιτροπή σοφών», *Το Βήμα*, 01/04/2006.

Παπαματθαίου Μ., «Ποιοι επιθυμούν τα μη κρατικά ΑΕΙ», *Το Βήμα*, 15/01/2006.

Παπανικολάου Π., «Η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση», ομιλία στην ημερίδα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, *Το πανεπιστήμιο σε μετάβαση*, Βόλος, 20/10/2004.

Πασιάς Γ., «Κοινωνική πολιτική και εκπαίδευση. Μια περιοδολόγηση,» σε Καζαμιάς Αν., Κασσωτάκης Μ. *Ελληνική εκπαίδευση: προοπτικές ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού*, Αθήνα, Σείριος, 1995.

ΠΑΣΟΚ, «Έτσι βλέπουμε το νέο πανεπιστήμιο», *Ελευθεροτυπία*, 21/01/2006.

ΠΑΣΟΚ, «Ποιες οι διαφορές μας από ΝΔ για τα ΑΕΙ», *Ελευθεροτυπία*, 23/01/2006.

Πατούλη Γ., «Ο πληθωρισμός του ιατρικού δυναμικού αιτία απαξίωσης του έλληνα γιατρού και της υποβάθμισης της υγειονομικής περίθαλψης», *Ελευθεροεπαγγελματίας ιατρός*, τχ. 11-12/2005.

Πετραλιά Ν., Θεοτοκά Ν., «Η απορύθμιση του δημόσιου πανεπιστημίου», *Ο Πολίτης*, τχ. 60/1999.

Πιζάνιας Π., «Τα μικρά περιφερειακά ΑΕΙ στο στόχαστρο του νόμου», *Σύγχρονα θέματα*, τχ.50-51/1994.

Πλειός Γ., «Η εκπαίδευση με τα μάτια της Έλλης... του Νίκου, της Όλγας, του Προκόπη, της Μαρίας, του Θεοδωρή...αλλά και της Μαριέτας», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.144/2006.

Πλειός Γ., «ΑΕΙ σούπερ μάρκετ – σχολές “Fame story”», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.145/2006.

Πλειός Γ., «Το νέο περιεχόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού και η σχέση ανεργίας και επιπέδου εκπαίδευσης», *Σύγχρονα θέματα*, τχ.67/1998.

«Πολιτικά παιχνίδια στην πλάτη της παιδείας», *Το Βήμα*, 02/07/2006.

Πρόκου Ε., «Επιλεγμένες όψεις της σχέσης κράτους και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη δυτική Ευρώπη, από τη δεκαετία του 60' μέχρι και τη δεκαετία του 90'», *Πανεπιστήμιο*, τχ.6/2003.

Πρόκου Ε., «Μεταρρυθμίσεις της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, Γαλλία και Γερμανία: συγκριτική προσέγγιση με ειδική αναφορά στο μη πανεπιστημιακό τομέα», *Πανεπιστήμιο*, τχ.1/2000.

«Προς απαξίωση των πανεπιστημίων», *Το Καποδιστριακό*, 01/11/2005.

«Πρυτάνεις: η πιο μεγάλη κρίση του πανεπιστημίου», *Ελευθεροτυπία*, 07/07/2006.

Πυργιωτάκης Γ., «Αποκέντρωση της εκπαίδευσης. Κρατισμός και συνταγματική αναθεώρηση», *Τα Νέα*, 28/02/2006.

«Πως εννοούμε των ανώτατη εκπαίδευση», *Ελευθεροτυπία*, 04/07/2006.

Ράπτη Σ., «Αντίδωρο», *Τα Νέα*, 03/03/2006.

Ρέππας Χρ., «Καπιταλιστική αναδιάρθρωση και πανεπιστημιακή εκπαίδευση», www.alfavita.gr, 03/03/2006.

Ρόκκος Δ., «Η φύση, η αποστολή και ο δημόσιος χαρακτήρας του πανεπιστημίου σήμερα», www.alfavita.gr, 26/06/2006.

Ρόκκος Δ., «Όψεις των κρατικών πολιτικών για την πανεπιστημιακή παιδεία και έρευνα στην Ελλάδα της μεταπολίτευσης» σε Ίδρυμα Καράγιωργα, *Το πανεπιστήμιο στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα, Ίδρυμα Καράγιωργα, 1991.

Ρουμπελάκη – Αγγελάκη Κ., «Η παθολογία της αναξιοκρατίας», *Το Βήμα*, 01/04/2006.

Ρωμαίος Γ., «Περί εκκλησιαστικής παιδείας», *Το Βήμα*, 25/09/2005.

Σακελλαρόπουλος Σ., «Η μυθολογία της οικονομικής παγκοσμιοποίησης», *Τετράδια Εργασίας Παντείου Πανεπιστημίου* τχ. 41/2000.

Σαματάς Μ., «Οι πρώτοι πτυχιούχοι του τμήματος κοινωνιολογίας του πανεπιστημίου Κρήτης (1991-1996): προφίλ, απασχόληση, ικανοποίηση και αξιολόγηση σπουδών. μια πρώτη συνοπτική παρουσίαση», www.soc.uoc.gr/social/survey1.htm.

Σαμπεθάι Ι., «Η ελληνική αγορά εργασίας: χαρακτηριστικά, προβλήματα και πολιτικές», *Οικονομικό δελτίο*, τχ.16/2000.

Σταμάτης Κ., «Το πανεπιστήμιο στη δίνη του νεοφιλελευθερισμού», σε Ίδρυμα Καράγιωργα, *Δομές και σχέσεις εξουσίας στη σημερινή Ελλάδα*, Αθήνα, Ίδρυμα Καράγιωργα, 2000.

Σταμάτης Κ., «“Κοινωνία της γνώσης” και πανεπιστήμιο», *Πανεπιστήμιο*, τχ.7/2003.

Σταμάτης Κ., «Η διακήρυξη της Μπολόνια. Η νέα εκπαιδευτική τάξη στην Ευρώπη», *Πανεπιστήμιο*, τχ. 3 /2001.

Σταμάτης Κ., «Τι σχέση θέλουμε; πανεπιστήμιο – αγορά ή πανεπιστήμιο – κοινωνία;» *Η Εποχή*, 24/1/1999.

Σταμάτης Κ., «ΑΕΙ: εικόνες από το μέλλον», *Η Αυγή*, 7 Ιουλίου 2002.

Σταμάτης Κ., «Το ιδεολόγημα της κοινωνίας της γνώσης», *Η Εποχή*, 2 Μαρτίου 2003.

Σταμάτης Κ., «Αξιολόγηση των ελληνικών πανεπιστημίων», *Πανεπιστήμιο*, τχ.6/2003.

Σταμάτης Κ., «Το ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο που θέλουμε, σχέδιο αντιδιακήρυξης στις διακηρύξεις της Μπολόνια και της Σαλαμάνκα», *Πανεπιστήμιο*, τχ.5/2002.

Σταμέλος Γ., «Αναζητώντας το προφίλ του πτυχιούχου των ελληνικών πανεπιστημίων: περιφερειακές διαστάσεις», *Πανεπιστήμιο*, τχ.7/2003.

Σταμέλος Γ., «Η Ελλάδα ως χώρα αποστολής φοιτητών στα πανεπιστήμια της Γαλλίας», *Σύγχρονα θέματα*, τχ.50-51/1994 .

Σταμέλος Γ., «Οι επί πτυχίω φοιτητές στα ελληνικά πανεπιστήμια», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.77/1994.

Στεργίου Δ., «Τα οικονομικά τμήματα των πανεπιστημίων», *Οικονομικός ταχυδρόμος*, 12 Μαρτίου 2000.

Στεφανάκου Π., «Ιδιωτικά πανεπιστήμια με κρατική επιδότηση», *Η Αυγή*, 24/01/2006.

Στεφανέας Π., «Διαδικασίες διασφάλισης της εκπαιδευτικής ποιότητας στα πανεπιστήμια», *Τα Εκπαιδευτικά*, τχ.57-58/2000.

Στρεβίνα Γ., «Δίπλωμα προχωρημένων σπουδών (ΔΠΣ) - μεταπτυχιακή «σούπα» ...αλλά «Μπολόνια», *Ριζοσπάστης*, 27 /1/ 2002.

Στρεβίνα Γ., «Οι τρέχουσες κυβερνητικές ρυθμίσεις της ανώτατης εκπαίδευσης», *Θέματα παιδείας* τχ. 9/2002.

«Συνέπειες στις οικονομίες δεκάδων φοιτητουπόλεων λόγω κενών τμημάτων», *Τα Νέα*, 03/07/2006.

Σωτήρης Π., «Πανεπιστήμιο και καπιταλιστική αναδιάρθρωση», *Θέσεις* τχ.76/2001.

Σωτήρης Π., «Το ελληνικό πανεπιστήμιο χρειάζεται μια νέα αποχουμποποίηση», www.alfavita.gr, 15/06/2006.

«Τα όχι και τα ναι των πανεπιστημιακών», *Η Καθημερινή*, 01/07/2006.

Τάσιος Θ., «Ναι στο άσυλο, όχι στα φασιστοειδή», *Το Βήμα*, 08/05/2005.

Τζιόβας Δ., «Ποιότητα στην ανώτατη παιδεία: ο μύθος των ιδιωτικών πανεπιστημίων», *Το Βήμα*, 07/05/2006.

«Τι προκαλεί τη σύγκρουση των ΑΕΙ με τη κυβέρνηση», *Το Βήμα*, 26/03/2006.

«Τι συμβαίνει στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης», *Το Βήμα*, 15/01/2006.

«Τιμωρούν φοιτητές και γονείς», *Εθνος*, 07/07/2006.

Τριανταφύλλου Ε., «Πολλοί νέοι στρέφονται τελικά σε άλλες δουλειές, τα πτυχία δεν φέρνουν πάντα απασχόληση», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 13/04/2006.

Τριανταφύλλου Ε., «Τα πτυχία δεν φέρνουν πάντα και απασχόληση», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 16/04/2006.

Τριανταφύλλου Ε., «Νεοσυντηρητισμός και εκπαίδευση», www.alfavita.gr, 22/05/2006.

- Τρίγγα Ν., «Έχουν δρόμο τα ιδιωτικά ΑΕΙ», *Έθνος*, 11/02/2006.
- Τρίγγα Ν., «Αλλαγές μόνο στο εξεταστικό», *Το Βήμα*, 04/09/2005.
- Τρίγγα Ν., «Προειδοποιούν με απεργία», *Έθνος*, 20/12/2005.
- Τρίγγα Ν., «Η υπουργός αποφασίζει από μόνη της», *Έθνος*, 19/12/2005.
- Τρίγγα Ν., Βολιανίτης Ν., «Ανατροπές στα ΑΕΙ για φοιτητές και καθηγητές», *Έθνος*, 18/04/2006.
- Τριγγανάς Θ., «Όλα ...για το δημόσιο οι πτυχιούχοι», *Καθημερινή*, 9/12/2005.
- Τρίμης Δ., «Έρευνα ...αγοράς. Τα Α.Ε.Ι. σε αναζήτηση αγοραστών», *Σχολιαστής* τχ. 57/1987.
- Τριπολίτη Ι., «Οι θεσμοί και η προστασία του ασύλου», *Το Βήμα*, 12/02/2006.
- Τσακαλώτος Ε., «Ιδιωτικοποίηση και πανεπιστημιακή εκπαίδευση: τι διακυβεύεται;», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τχ. 11/2000.
- Τσαλίδης Φ., «Μια πρόταση για τα μη κρατικά ΑΕΙ», *Το Βήμα*, 07/05/2006.
- Τσαμασφύρος Γ., «Πανεπιστήμια και συνεχιζόμενη εκπαίδευση», *Ενημερωτικό δελτίο ΤΕΕ*, τχ.1956/1997.
- Τσαμασφύρος Γ., Μπασάντης Δ., «Η έρευνα στο σύγχρονο πανεπιστήμιο», σε Μπασάντης Δ.(επιμ.), *Το πανεπιστήμιο στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2000.
- Τσιγγάνας Θ., «Όλα...για το δημόσιο οι πτυχιούχοι», *Η Καθημερινή*, 09/12/2005.
- Τσίπρας Α., «Πόρισμα διαχείρισης της μιζέριας», *Η Αυγή*, 22/12/2005.
- Τσιριγώτης Θ., «Η αναδιάρθρωση στην εκπαίδευση». σε Κάτσικα Χ., Καββαδία Γ., *Η αξιολόγηση στην εκπαίδευση. Ποιος, ποιον και γιατί*, Αθήνα, Σαββάλας, 2004.
- ΥΠΕΠΘ, «Πρόταση διαλόγου για την αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου των μεταπτυχιακών σπουδών και της πανεπιστημιακής έρευνας», *Πανεπιστήμιο*, τχ.4/2001.
- Φακιάλας Ρ., «Το νέο περιβάλλον στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα», σε Δεδουσόπουλος Α., *Εργασία 2005*, Αθήνα, Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρώπινου Δυναμικού/Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2005.
- Φιλίππου Γ., «Η ευρωπαϊκή πρόκληση και τα περιφερειακά πανεπιστήμια. Το παράδειγμα του πανεπιστημίου της Κύπρου», *Το βήμα των κοινωνικών επιστημών*, τχ.22/1997.
- Φουντεδάκη Π., Σαραφιανός Δ., «Η πανεπιστημιακή διοίκηση στον αστερισμό της παραγωγικότητας», *Πανεπιστήμιο*, τχ. 1/2000.
- Φουντεδάκη Π., «Διοίκηση και οργάνωση πανεπιστημίων στην εποχή της παραγωγικής αναδιάρθρωσης», *Πανεπιστήμιο*, τχ.2/2000.
- Φουντουκάκος Δ., «Η ποιότητα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, τχ. 34/1997.
- Φράγκος Χρ., «Διάλογος για την παιδεία και την εκπαίδευση. Τα αναλυτικά προγράμματα και τα νέα προγράμματα σπουδών», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.125/2002.
- Φράγκος Χρ., «Διάλογος για την παιδεία και την εκπαίδευση. Ελληνική και διεθνής εμπειρία», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.119/2001.
- Φραντζή Π., Φωτεινός Δ., «Το θεσμικό πλαίσιο της εκπαίδευσης (σε επιλεγμένες χώρες) εκπαιδευτικά συστήματα Ελλάδας- Αγγλίας», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.117/2001.
- Χαρισσοπούλου Β., Καντούρης Κ., «Μεταξύ ζωής και θανάτου ο φοιτητής», *Τα Νέα*, 27/02/2006.
- Χατζηκόστας Α., «Σύστημα ακατάλληλο για ανηλίκους», www.alfavita.gr, 08/06/2006.

Χατζής Α., «Η συμμετοχή των ελλήνων επιστημόνων στις διεθνείς επιστημονικές κοινότητες (Κοινωνική επιστήμη, νομική επιστήμη, φιλοσοφία)», *Επιστήμη και Κοινωνία*, τχ.14/2005.

Χιώτης Β., «Αναθεώρηση εξαγγέλι ο Καραμανλής», *Το Βήμα*, 22/12/2005.

Χρηστίδης Τ., Ψυχοπαίδη Κ., «Ένας μονόλογος τον καιρό του διαλόγου», *Ελευθεροτυπία*, 11/02/05.

Χριστοδουλάκη Ν., «Η ανάπτυξη θα προέλθει από την παιδεία», *Το Βήμα*, 19/03/2006.

Χρονοπούλου Α., «Η κρίση των θεσμών στο πανεπιστήμιο Κρήτης. Η επιλογή των υποψηφίων μεταπτυχιακών φοιτητών, είναι μόνο η κορυφή του παγόβουνου... Η περίπτωση του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.145/2006.

Χρονοπούλου Α., Γιαννόπουλος Κ., «Η κρίση μέλους ΔΕΠ αφορά σε αξιολόγηση των συνυποψηφίων και όχι στην παραχάραξη της ταυτότητας», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.135/2004.

Χρονοπούλου Α., Γιαννόπουλος Κ., «Οι κρίνοντες, οι κρινόμενοι ... και οι άλλοι (στη διαδικασία κρίσης μέλους ΔΕΠ)», *Σύγχρονη εκπαίδευση*, τχ.130/2003.

Χρυσάκης Μ., «Χρηματοδοτικές εισροές για επιστημονική και τεχνολογική έρευνα στα ΑΕΙ: ποσοτικές διαστάσεις και διαπανεπιστημιακές διαφοροποιήσεις», *Πανεπιστήμιο*, τχ.6/2003.

Χρυσάκης Μ., Σούλης Σ., «Ανισότητες, πρόσβασης στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση: μια προσέγγιση στα επίσημα στατιστικά στοιχεία για την περίοδο 1984-1998», *Πανεπιστήμιο*, τχ.3/2001.

Χρύσης Α., «Πανεπιστήμιο και κοινωνία», *Ουτοπία*, τχ. 57/2003,.

Χρύσης Α., «Πανεπιστήμιο και κοινωνία: σκέψεις για την παιδεία με αφορμή τις πρόσφατες κινητοποιήσεις στα πανεπιστήμια», *Θέματα παιδείας*, τχ.12/2003.

Χρυσικόπουλος Δ., «Θάναος Βερέμης: οι προτάσεις μας αποτελούν τομή στην εκπαίδευση», *City Press*, 10/03/2006.

Χρυσόγονος Κ., «Αγράμματοι πτυχιούχοι», *Το Βήμα*, 29/01/2006.

ΕΠΙΣΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΑ – ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΦΟΡΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ- ΝΟΜΟΙ

Έκθεση της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Οι συγκεκριμένοι στόχοι των εκπαιδευτικών συστημάτων*, Βρυξέλλες (31/1/2001) – COM (2001) 59 Final.

Έκθεση του ΟΟΣΑ για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, *ΥΠΕΠΘ*, 1995.

ΕΜΠ, *Προτάσεις του ΕΜΠ προς το υπουργείο παιδείας για το τρίτο κοινοτικό πλαίσιο στήριξης*, ΕΜΠ, Αθήνα, 1999.

ΕΜΠ - ΑΕΕΠΥ, *Αποτίμηση εξωτερικού έργου και παρεχόμενων υπηρεσιών του ΕΜΠ*, ΕΜΠ, Αθήνα, 1999.

ΕΜΠ - Γραφείο Διαμεσολάβησης, *Η συμβολή του Πολυτεχνείου στην ανάπτυξη της χώρας. Έργα έρευνας, ανάπτυξης και παροχής υπηρεσιών 1990-1996*, ΕΜΠ, Αθήνα, 1999.

ΕΜΠ - Επιτροπή Ερευνών, *Απολογισμός επιτροπής διαχείρισης ειδικού λογαριασμού 1996*, ΕΜΠ, Αθήνα 1997.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Δημιουργία του «ευρωπαϊκού χώρου έρευνας», κατευθυντήριες γραμμές των δράσεων της ένωσης στον τομέα της έρευνας (2002-2006)*, COM (2000) 612.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Εκπαίδευση και κατάρτιση στην ευρωπαϊκή κοινότητα. Μεσοπρόθεσμες κατευθύνσεις 1989-1992*, Βρυξέλλες ΚΟΜ (89) 236 τελικό, 1989.

Θέση του Ε.Μ.Π. επί της πρότασης διαλόγου του ΥΠΕΠΘ για τη θεσμοθέτηση του εθνικού συστήματος αξιολόγησης της ποιότητας της ανώτατης εκπαίδευσης, ΕΜΠ, Σεπτέμβριος 2001.

«Λευκή βίβλος για τη διδασκαλία και τη μάθηση: προς την κοινωνία της μάθησης (White Paper on “Teaching and Learning”: Towards the learning society)», Έκδοση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Λουξεμβούργο 1995.

Νόμος για την Αναμόρφωση του νομικού καθεστώτος των προγραμμάτων σπουδών επιλογής στα ΑΕΙ και ΤΕΙ, Αθήνα 1999.

Νόμος για τη Διάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης και ρύθμιση θεμάτων του τεχνολογικού τομέα αυτής, Μάιος 2001.

Ν. 3369/2005 «Συστηματοποίηση της δια βίου εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις», ΥΠΕΠΘ, 2005.

Ν. 3374/2005 «Ποιότητα στην ανώτατη εκπαίδευση. Σύστημα μεταφοράς, συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων – Παράρτημα Διπλώματος», ΥΠΕΠΘ, 2005.

Ν. 3282/2004 «Μετεγγραφές φοιτητών και σπουδαστών εσωτερικού και θέματα εκλογής ή εξέλιξης σε θέση καθηγητή πανεπιστημίου», ΦΕΚ 208 Α'/1.11.2004.

Ν. 3255/2004 «Ρυθμίσεις θεμάτων όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων», ΦΕΚ 138Α'/22.7.2004.

Ν. 3194/2003 «Ρύθμιση εκπαιδευτικών θεμάτων και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 267Α'/20.11.2003.

Ν. 2986/2002 Οργάνωση των περιφερειακών υπηρεσιών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και των εκπαιδευτικών, επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 24Α'/13.2.2002.

Ν. 2916/2001 «Διάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης και ρύθμιση θεμάτων του τεχνολογικού τομέα αυτής», ΦΕΚ 114Α'/11.6.2001.

Ν. 2909/2001 «Ρυθμίσεις θεμάτων εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ 90Α'/2.5.2001.

ΤΕΕ, *ΕΒ & ΕΟ ΕΜΠ: οι ευέλικτες εργασιακές σχέσεις και το προφίλ του χρήσιμου μηχανικού*, Αθήνα, ΤΕΕ, 2004.

ΤΕΕ, *Επαγγελματικός οδηγός για νέους μηχανικούς*, Αθήνα, ΤΕΕ, 2004.

ΤΕΕ, *Έρευνα για την επαγγελματική κατάσταση και απασχόληση των διπλωματούχων μηχανικών*, Αθήνα, ΤΕΕ, 2003.

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, *Προϋπολογισμός για το έτος 2006*, Υπ. Οικονομίας και Οικονομικών, 2005.

[χ.τ.]: χωρίς τόπο / [s.l.]: senza location

[χ.ε.]: χωρίς εκδότη / [s.e.]: senza editor

[χ.χ.]: χωρίς χρόνο / [s.t.]: senza time

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

ACA: Academic Cooperation Association	www.aca-secretariat.be www.study-in-europe/org
APEC: Asia Pacific Economic Cooperation	www.apec.org
AUN: ASEAN University Network Bologna Process	www.bologna-berlin2003.de www.bologna-bergen2005.no
CHEPS: Center for Higher Education Policy Studies	www.utwente.nl/cheps
Council of Europe	www.coe.int/T/E/Cultural_Cooperation/education/Higher_education/
EADTU: European Association of Distance Teaching Universities	www.eadtu.nl
EAIE: European Association for International Education	www.eaie.nl
ECTS	http://europa.eu.int/comm/education/socrates/ectswww.html
EdStats	http://www1.worldbank.org/education/edstats
Education at a Glance	http://www1.oecd.org/els/education/ei/eag
Education for all	http://www.unesco.org/education/efa
Education International	www.ei-ie.org
EPAN: European Public Administration Network	http://bl.ul.ie/epan/
EPSNET: European Political Science Network	www.epsNet.org
ESIB: National Unions of Students in Europe	www.esib.org
EUA: European University Association	www.eua.be
EURASHE: European Associations of Institutions in Higher Education	www.eurashe.be

EURODOC: European Council of Doctoral Candidates and Young Researchers	www.eurodoc.net
European Commission/Education	http://europa.eu.int/comm/education.html
European Commission/Research	http://europa.eu.int/comm/research.area.html
Eurostat	http://europa.eu.int/comm/eurostat
EURYDICE: Information Network on Education in Europe	www.eurydice.org
GATE: Global Alliance for Transnational Education	www.edugate.org
GATS Watch	www.gatswatch.org
GenderStats	http://Genderstats.worldbank.org
IAOS:International Association for Official Statistics	www.stat.fi/iaos
IAPSS: International Association for Political Science Students	www.iapss.org
IAU: International Association of Universities	www.unesco.org/iau
IBRD: World Bank	www.worldbank.org
IIE: Institute of International Education	www.iie.org
IMHE: Institutional Management in Higher Education	www.oecd.org/edu/higher
INQAAHE:International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education Joint Quality Initiative	www.jointquality.org
International Bureau of Education – Sources of Official Documentation	www.ibe.unesco.org/Links/weurope.htm
NAFSA: Association of International Educators	www.nafsa.org
OECD: Organization for Economic Cooperation and Development (Tertiary education)	www.oecd.org
PLOTEUS: Portal on Learning	www.ploteus.net

Opportunities throughout the European Space

SRHE: Society for Research into Higher Education www.srhe.ac.uk

TFHE: Task Force on Higher Education www.tfhe.net

UMAP: University Mobility in Asia and the Pacific www.umap.org

UNESCO CEPES: European Centre for Higher Education www.cepes.ro

UNESCO: United Nations, Educational, Scientific and Cultural Organization (Higher education portal) www.unesco.org/education

UNICE: The Voice of Business in Europe www.unice.org

US Council for Higher Education Accreditation www.chea.org

WTO: World Trade Organization www.wto.org

Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών <http://www.asfa.gr/>

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης/ Μεταπτυχιακές σπουδές http://www.auth.gr/educ/studies/graduate/index_el.html

Βιομηχανικής Διοίκησης Πειραιά www.tex.unipi.gr

Γενική γραμματεία ισότητας www.kethi.gr

Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών/ Μεταπτυχιακές σπουδές <http://www.aua.gr/gr/metaptyx.html>

Γραφείο διασύνδεσης Πανεπιστημίου Αθηνών <http://career-office.uoa.gr>

Γραφείο διασύνδεσης Πολυτεχνείου Κρήτης www.career.tuc.gr

ΔΕΟΣ ΟΠΑ www.aueb.gr/deos

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης <http://www.duth.gr>

Δημόσιας Διοίκησης Παντείου www.panteion.gr/~spolimer

Διοίκησης Επιχειρήσεων Αιγαίου www.ba.aegean.gr

Διοίκησης Επιχείρησης Πάτρας <http://webba.bma.upatras.gr>

Διοικητικής Επιστήμης ΟΠΑ	http://dmst.aueb.gr
ΔΟΣΑ ΔΠΘ	www.ierd.duth.gr
Εθνικό κέντρο ευρωπαϊκών μελετών	www.ekem.gr
Εθνικό κέντρο κοινωνικών ερευνών	www.ekke.gr
Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο/ Εκπαίδευση και έρευνα /Μεταπτυχιακές σπουδές	http://www.ntua.gr/gr_academics/postgraduate_prog.htm
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο	http://www.eap.gr/education/
ΕΣΥΕ: Εθνική στατιστική υπηρεσία Ελλάδος	www.statistics.gr
ΙΝΕ- ΓΣΕΕ	www.inegsee.gr
Ιόνιο Πανεπιστήμιο	http://www.ionio.gr/depts-gr.htm
ΚΕΕ: Κέντρο εκπαιδευτικής έρευνας	www.kee.gr
Λογιστικής ΟΠΑ	www.aislab.aueb.gr/acccfin
Μηχανικών Οικονομίας Αιγαίου	www.fme.aegean.gr
Ναυτιλίας Αιγαίου	www.stf.aegean.gr
ΟΔΑΕ Ιωαννίνων	www.agricman.uoi.gr
ΟΔΕ ΟΠΑ	www.aueb.gr/dba
Οικονομικό ΑΠΘ	http://web.auth.gr/econ
Οικονομικό ΕΚΠΑ	www.econ.uoa.gr
Οικονομικό Θεσσαλίας	www.econ.uth.gr
Οικονομικό Ιωαννίνων	www.econ.uoi.gr
Οικονομικό Κρήτης	www.soc.uoc.gr
Οικονομικό ΟΠΑ	www.de.aueb.gr
Οικονομικό Πάτρας	www.econ.upatras.gr
Οικονομικό Πελοποννήσου	http://econ.uop.gr/~econ
ΟΠΑ Παντείου	www.panteion.gr/gr/new/menu/topa
ΠΑΕΠ	www.paep.org.gr

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο	www.pi-schools.gr
Παιδαγωγικό Ινστιτούτο / Δίκτυο Νέστωρ	http://195.251.20.34/ekininfo.asp
Πανεπιστήμιο Αθηνών	http://www.uoa.gr/
Πανεπιστήμιο Αιγαίου/ Γραφείο Διασύνδεσης/ Μεταπτυχιακές σπουδές	http://www.aegean.gr/career
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας	http://www.uowm.gr/
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας	http://www.uth.gr/main/teachresearch/graduate/
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων/ Μεταπτυχιακές σπουδές	http://www.uoi.gr/postgraduate
Πανεπιστήμιο Κρήτης/ Μεταπτυχιακές σπουδές	http://www.uoc.gr/
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας	http://www.uom.gr
Πανεπιστήμιο Πάτρας	http://www.upatras.gr
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου	http://www.uop.gr/
Πανεπιστήμιο Πειραιά	www.unipi.gr
Πάντειο Πανεπιστήμιο/ Μεταπτυχιακές σπουδές	http://www.panteion.gr/gr/new/
Πολυτεχνείο Κρήτης / Μεταπτυχιακές σπουδές	http://www.tuc.gr/postgraduate/index.html
ΤΕΕ	www.tee.gr
ΥΠΕΠΘ	www.ypepth.gr
Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθηνών	http://www.hua.gr/